

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**

КАФЕДРА ОСВІТОЛОГІЇ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК

**ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК
З ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

УДК 376-056.36(038)

Т35

*Рекомендовано до друку Вченою радою Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол №3 від 16.05 2024р.)*

УКЛАДАЧ:

Касьянова О.М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Іванюк Г. І., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Венгловська О. А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Васильєва Г. І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Термінологічний словник з інклюзивної освіти: словник / Уклад:
Т35 О. Касьянова. Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.
— Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2024. — 148с.

ISBN 978-617-8332-39-6.

Довідкове видання підготовлено з метою упорядкування, систематизації і структурування педагогічної, психологічної, медичної лексики, що вживається в сучасній науці і практиці інклюзивної освіти із застосуванням системного і міждисциплінарного підходів. Подано тлумачення термінів та понять, що висвітлюють ключову інформацію про реалізацію Концепції Нової української школи у закладах загальної середньої освіти. Водночас, у словнику містяться терміни, які є загальними для педагогічної, психологічної, медичної наук.

Термінологічний словник стане у нагоді здобувачам вищої освіти, викладачам закладів вищої освіти педагогічного профілю, педагогічним працівникам, слухачам курсів підвищення кваліфікації та усім, хто цікавиться проблемами сучасної інклюзивної освіти.

УДК 376-056.36(038)

ISBN 978-617-8332-39-6.

А

АБАЗІЯ

(*abasia; грец. а- від'ємна частина + грец. basis – крок*) – психічно зумовлена втрата здатності ходити, зокрема внаслідок розладів нервової системи, рівноваги тіла або рухових порушень нижніх кінцівок (паралічі, гіперкінези, м'язові спазми)

АБЕРАЦІЯ

(*лат. aberratio – відвід, відхилення*) – відхилення від нормальної будови організму, яке виявляється часто лише в іншому забарвленні або розмірі; зміна структури хромосом

АБІЛІТАЦІЯ

система заходів та соціальних послуг, спрямованих на опанування особою знань, умінь і навичок, необхідних для її незалежного проживання в соціальному середовищі: усвідомлення своїх можливостей та потреб, соціальних ролей, розуміння прав та обов'язків, уміння здійснювати самообслуговування

АВІТАМІНОЗ

(*гр. á – без та лат. vitae – життя*) – захворювання, зумовлене недостатністю або відсутністю одного (моноавітаміноз) чи кількох (поліавітаміноз) вітаміну в харчах, які споживає людина. Характерною ознакою А. є порушення різних ланок обміну речовин в організмі, затримка росту, зниження працездатності

АВТОРСЬКІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

розроблені педагогами-практиками технології, в яких у різних варіантах поєднані адекватні змісту і цілям різнорівневого та різнопрофільного навчання структурно-логічні, інтеграційні, ігрові, комп'ютерні, діалогові, тренінгові технології

АГНОЗІЯ

(*гр., незнання*) – порушення складних форм зорового, слухового, дотикового сприймання тощо в результаті ураження кори головного мозку

АДАПТАЦІЯ

(*лат. пристосування*) – зміни у навчальному процесі, які здійснюються з урахуванням індивідуальних особливостей дитини і можуть стосуватися способу сприйняття навчального матеріалу (візуально, аудіально), його опрацювання та способу представлення (оцінка результатів). Адаптація не стосується змін у змісті навчального матеріалу

АДАПТАЦІЯ

пристосування середовища: доступність, інтенсивність освітлення, зменшення рівня шуму в класі, приміщення для усамітнення, інше; психолого-педагогічна адаптація: збільшення часу на виконання завдань, чергування видів діяльності, виконання завдань за зразком, вид та частота релаксації, використання засобів концентрації уваги, інше; адаптація навчального матеріалу: адаптація навчальних посібників, наочних матеріалів, картки-підказки, використання друкованих текстів з різним розміром шрифтів, інше;

АДАПТАЦІЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА

зміна методів і способів навчання, рівня складності завдань з урахуванням індивідуальних потреб учнів з особливими освітніми потребами без зміни загального обсягу навчального навантаження та очікуваних результатів навчання

АДАПТАЦІЯ/МОДИФІКАЦІЯ

трансформація характеру викладення

ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

навчального матеріалу шляхом зміни освітніх цілей, змісту або концептуальної складності навчального завдання для конкретної особи з особливими освітніми потребами, зокрема, шляхом спрощення змісту та скорочення матеріалу, інтеграції двох або більше навчальних предметів

АДИНАМІЯ

(*гр., безсилля*) – різка втрата сил, виражена м'язова слабкість

АКТИВІЗАЦІЯ

у викладанні – діяльність, спрямована на стимулювання процесу усвідомлення здобувачами освіти їх загальних інтересів і потреб як єдиної групи, визначення необхідних засобів та активних дій для досягнення усвідомлених цілей

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

така організація освітнього процесу, при якій навчальний матеріал стає предметом активних розумових і практичних дій кожного суб'єкта навчальної діяльності

АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

удосконалення методів та організаційних форм навчально-пізнавальної роботи здобувачів освіти, яка забезпечує їх активну й самостійну теоретичну і практичну діяльність у всіх ланках освітнього процесу

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ

способи активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, які спонукають їх до активної розумової і практичної діяльності в процесі опанування матеріалу, коли активний не лише викладач, але активні і здобувачі вищої освіти

АКТИВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

здатність людини до свідомої трудової і соціальної діяльності, міра

АЛАЛІЯ

цілеспрямованого, планомірного перетворення навколишнього середовища й самої себе на основі засвоєння нею багатств матеріальної і духовної культури. Активність особистості проявляється у творчості, вольових актах, спілкуванні (з грецьк. без розмови) відсутність або недорозвиток мовлення, спричинений органічним ураженням мовленнєвих зон кори головного мозку в період внутрішньоутробного розвитку чи в ранньому віці

АЛГОРИТМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

один із напрямів педагогічних досліджень, який акцентує на використанні тими, хто навчається, і тими, хто навчає, структурованих алгоритмів розв'язання завдань

АЛЬТЕРНАТИВНЕ НАВЧАННЯ

процес, спрямований на більш широке задоволення потреб здобувачів освіти шляхом індивідуального добору нетрадиційних освітніх закладів, змісту, форм і методів навчання

АНАЛІЗ І СИНТЕЗ В НАВЧАННІ

застосування у навчальному процесі логічних прийомів, згідно з якими предмети і явища під час їх вивчення розглядаються за окремими ознаками (аналіз) і, навпаки, в єдності їхніх частин (синтез). А. і с. пронизують собою весь навчальний процес, оскільки мислення учнів є аналітико-синтетичною діяльністю головного мозку

АНАЛІЗ УРОКУ

розгляд і оцінка навчального заняття в цілому або окремих його сторін. Проводиться: а) з метою управління директором школи і його заступником роботою вчителя; б) як засіб

удосконалення й підвищення кваліфікації учителів, вивчення й узагальнення їхнього досвіду (головним чином А. відкритого уроку); в) під час педагогічної практики студентів – майбутніх учителів. При А. у. враховується діяльність учителя і діяльність учнів. Розрізняють загальний А. у., який охоплює всі сторони уроку, і спеціальний, спрямований на окремі його сторони

АНОМАЛЬНІ ДІТИ

діти, які мають суттєві відхилення від нормального фізичного чи психічного розвитку, зумовлені вродженими та набутими дефектами, і потребують спеціальних умов навчання й виховання. Залежно від виду аномалії дітей поділяють на такі категорії: з вадами слуху (глухі, слабчуючі, оглухлі); зору (сліпі, слабозорі, осліплі); інтелекту (розумово відсталі, із затримкою психічного розвитку); діти з мовленнєвими вадами; з порушеннями опорно-рухового апарату; зі складною структурою порушень (розумово відсталі, сліпі та слабо зорі; розумово відсталі глухі та слабчуючі; глухі та слабо зорі; сліпоглухонімі тощо)

АРТИКУЛЯЦІЙНА ГІМНАСТИКА

система вправ для органів мовленнєвого апарату, що сприяє розвитку дикції. Допомагає поліпшити

рухливість органів артикуляційного апарату, збільшити обсяг, силу рухів, а

також виробити точність і диференціацію артикуляційних поз

АРТ-ТЕРАПІЯ

методи навчання, виховання, розвитку, зцілення людини, дитини засобами мистецтва. Арт-терапія пов'язана з розкриттям творчих здібностей і сутнісного потенціалу людини, мобілізацією внутрішніх механізмів саморегуляції у процесі вільного самовираження та самопізнання

АРХІТЕКТУРНО ДОСТУПНА ШКОЛА

забезпечення рівних можливостей у реалізації права на освіту для всіх дітей. Врахування потреб усіх користувачів: дітей, вчителів, фахівців, батьків. Підтримка політики, яка сприяє впровадженню інклюзивного навчання. Безпечне середовище для всіх дітей та дорослих.

Покращення функціональності об'єкта для всієї громади

АСИНХРОННЕ НАВЧАННЯ

форми навчальної телекомунікації, коли кожен суб'єкт навчання знайомиться з навчальними матеріалами або виконує роботу не одночасно з усіма, а в зручній для нього час. Обмін повідомленнями відбувається шляхом їх взаємного пересилання, наприклад, електронною поштою

АСИСТЕНТ ВЧИТЕЛЯ

педагогічний працівник, який має вищу освіту та забезпечує включення учня з ООП до освітнього процесу; асистент вчителя працює з усім класом; входить у штат навчального закладу та надає послуги в інклюзивному класі

АСИСТЕНТ ДИТИНИ

це батьки, уповноважена ними особа чи соціальний робітник, який забезпечує соціальні потреби учня з

ООП та працює ВИКЛЮЧНО з конкретним учнем з ООП; асистент дитини не являється штатним співробітником навчального закладу, здійснює свою діяльність відповідно до висновку ІРЦ та за визначенням потреб у соціальній послугі органами соціального захисту населення

АСОЦІЙОВАНІ ШКОЛИ ЮНЕСКО

навчально-виховні заклади, що співпрацюють у рамках відповідних національних програм з ЮНЕСКО в поширенні миролюбних ідей, моральних і духовних цінностей серед учнів і молоді. Виникли на початку 50-х років як одна з форм розвитку міжнародних контактів у галузі освіти й виховання

АУДІОВІЗУАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

способи побудови діяльності із застосуванням аудіовізуальних засобів для досягнення педагогічних цілей

АУТИЗМ

важкий психічний розлад, крайня форма самоізоляції, занурення в себе. Характеризується вираженим дефіцитом соціальної взаємодії та спілкування, а також обмеженими інтересами

АУТОГЕННЕ ТРЕНУВАННЯ

система прийомів свідомої психічної саморегуляції людини. А. т. може реалізуватися за допомогою технічних, зокрема й автоматичних, приладів (тренажери уваги, пам'яті, уяви, волі тощо), а також завдяки зусиллям волі та інтелекту особи щодо власної психіки. А. т. застосовується з метою виявлення й використання психофізіологічних і психічних резервів окремого індивіда в його продуктивній праці, у спорті,

АФЕКТИ

творчій діяльності (від лат. – хвилювання, пристрасть) – сильні і відносно короткочасні емоційні переживання (лють, жах, відчай, екстаз, екзальтація тощо), під час яких знижується ступінь самовладання. Подолання А. багато в чому залежить від моральних якостей особистостей; найлегше воно здійснюється на початковій стадії виникнення А.

БАЗОВА ОСВІТА

Б

соціально необхідний рівень загальноосвітньої підготовки, який передбачає всебічний розвиток і ціннісно-етичну орієнтацію особистості, формування загальнокультурної основи її подальшої освіти, громадського і професійного становлення

БАЗОВИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

складова частина Державного стандарту початкової загальної освіти, що визначає: структуру початкової освіти й перелік освітніх галузей; погодинне співвідношення між освітніми галузями; загальнорічну кількість годин; гранично допустиме навантаження учнів

БАЛ

(від франц. *balle* – м'яч, куля) – 1) умовна одиниця для кількісної та якісної характеристик певних явищ, у тому числі педагогічних і психологічних. Наприклад, за кількістю Б. ми судимо про рівень засвоєння учнями знань, придатності до виконання людиною певної

**БАТЬКІВСЬКИЙ
ШКОЛИ**

КОМІТЕТ

професійної діяльності тощо. 2) оцінка успішності навчання й поведінки в навчальних закладах орган батьківської громадськості, який допомагає і сприяє школі в розв'язанні навчально-виховних і господарських завдань. Його роль і завдання визначені в спеціальному розділі «Положення про загальноосвітню школу»

БЕЗБАР'ЄРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

середовище, яке пристосоване для вільного пересування людей з функціональними обмеженнями через медичні, вікові, інші причини

**БЕЗПЕЧНЕ
СЕРЕДОВИЩЕ**

ОСВІТНЄ

сукупність умов у закладі освіти, що внеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних та/або будівельних норм і правил, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (цькування, поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, а також унеможливають уживання на території закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин

БЕЗПРИТУЛЬНІ ДІТИ

діти, покинуті батьками, які залишили сім'ю, дитячі заклади, де вони виховувались, і не мають певного місця проживання (Закон України «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних

БЕНЕФІЦІАР

дітей», ст. 2)
(отримувач благодійної допомоги)
фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада, що одержує допомогу від благодійних організацій та інших благодійників для досягнення цілей, визначених законом (Закон України «Про благодійництво та благодійні організації», ст. 1)

БІФУРКАЦІЯ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

(від лат. *bifurcus* – роздвоєний) – поділ старших класів середньої школи на два профілі (наприклад, гуманітарний і природничо-математичний, або класичний і реальний тощо)

БЛІЦ-ІНТЕРВ'Ю

цей вид роботи використовується для перевірки знань, які отримані на попередніх уроках. Учні самостійно готують запитання, що будуть ставити під час «інтерв'ю». Найголовніша вимога – вони мають бути чіткі та лаконічні. Під час виконання цієї вправи школярі навчаються із фактів виділяти головні думки, на основі яких і будуть запитання, що вимагають відповіді двома-трьома словами

БЛІЦ-ТУРНІР

це конкурси, які проводяться, як правило, на повторювально-узагальнюючих уроках. Їх мета – розвиток усного мовлення, осмислення, розуміння матеріалу, швидкість реакції

БРАДИЛАЛІЯ

(з грецьк. *повільне мовлення*)
патологічно уповільнений темп мовлення з розтяганням голосних звуків, млявою, нечіткої артикуляцією. Часто відзначається

вповільнений темп не тільки зовнішнього, але й внутрішнього мовлення. У дітей з брадилалією зазвичай бувають і порушення загальної моторики, уваги, пам'яті, мислення

«БРЕЙН-РИНГ»

відома телевізійна гра, де стартом є цікаве запитання, а фінішем – відповідь. Такий урок дозволяє учням відчувати себе ерудитом

«БРЕЙН-СТОРМІНГ» (мозковий штурм)

застосовується під час мотивації питань, пов'язаних із пошуком шляхів вирішення проблем, а не з усвідомленням змісту понять. Основним змістом, що вивчається на уроці, є моральні орієнтації та цінності

БУДИНОК ДИТИНИ

установа в системі Міністерства охорони здоров'я, яка здійснює громадське виховання дітей у віці до трьох років. У Б. д. приймаються діти-сироти, а також діти одиноких матерів

БУЛІНГ

діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого

BLENDED LEARNING

інтеграція навчання в групі, самостійне навчання, яке

здійснюється як в аудиторіях, так і в режимі онлайн

ВАЖКОВИХОВУВАНА ДИТИНА

В

дитина, у вихованні якої педагог стикається з труднощами під час організації та здійснення виховного процесу; дитина, у якої спостерігаються відхилення в поведінці; дитина, яка потребує відповідної уваги й зусиль вихователя для подолання цих відхилень. Поведінка такої дитини зумовлена певними психофізіологічними особливостями, недостатньою віковою розвиненістю її мотиваційно-вольової сфери, психічних процесів, соціально-психологічними вадами розвитку

ВАЛЕОЛОГІЯ

(від лат. *valeo* – здоров'я) – наука про формування, збереження, зміцнення, відновлення та передачу здоров'я за допомогою, як правило, не медикаментозних, природних чинників та засобів

ВАЛЬДОРФСЬКА ПЕДАГОГІКА

сукупність методів і прийомів виховання й навчання, яка ґрунтується на антропософській інтерпретації розвитку людини як цілісної взаємодії тілесних, душевних і духовних факторів

ВАРІАТИВНИЙ КОМПОНЕНТ В ОСВІТІ

навчальні програми, що обираються в межах освітньої програми навчально-виховного закладу

ВЕБ-ЗАНЯТТЯ

дистанційні пари, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми та інші форми навчальних занять, які проводяться за

ВЕБ-КВЕСТ у педагогіці	допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей Інтернет проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якої використовуються інформаційні ресурси Інтернет
ВЕРБАЛЬНИЙ	<i>(від лат. – слово)</i> –словесний, мовний, усний; наприклад: вербальне спілкування, вербальні форми роботи вчителя тощо
ВЗАЄМОДІЯ	своєрідне втілення зв'язків, взаємин між людьми, котрі, вирішуючи спільні завдання, взаємовпливають, доповнюють один одного й досягають успіху в розв'язанні поставлених задач
ВЗАЄМОКОНТРОЛЬ	система практичних і розумових дій, які здійснює учень з метою перевірки правильності вживання іншою людиною певного способу дії (складу, повноти й послідовності відповідних операцій)
ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ	система почуттів, взаємовідносин, що дає змогу узгоджено досягати мети спільної діяльності та спілкування, приводить до довіри, надаючи можливість саморозкритися кожному
ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ	процес з'ясування змісту поняття, тобто знаходження відмінних істотних ознак предметів, узагальнених у даному понятті; визначенням (дефініцією) називається й виражений словами результат цього процесу
ВИКЛАДАННЯ	діяльність учителя в процесі навчання. Воно полягає в постановці перед учнями пізнавального завдання, повідомленні нових знань, організації спостережень, лабораторних і

практичних занять, керівництві роботою учнів по засвоєнню, закріпленню й застосуванню знань, у перевірці якості знань, умінь і навичок

ВИХОВАННЯ

процес цілеспрямованого, систематичного формування особистості, зумовлений законами суспільного розвитку, дією багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів. У широкому розумінні В. – це вся сума впливів на психіку людини, спрямованих на підготовку її до активної участі у виробничому, громадському й культурному житті суспільства

ВИХОВАТЕЛЬ

у широкому розумінні слова – особа або організація, яка здійснює виховання; у вузькому значенні – посадова особа, яка займається вихованням дітей і молоді в навчально-виховних закладах. Історично посада В. з'явилася ще в античних державах. В українській загальноосвітній школі функції В. (у вузькому значенні) виконує класний керівник і вихователь групи продовженого дня

ВІДКРИТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА

система, здатна до систематичного генерування і впровадження освітніх інновацій (результатів наукових та практичних вітчизняних і зарубіжних досліджень у галузі соціально-педагогічних, психологічних дисциплін, в управлінні); оперативної та педагогічно доцільної трансформації соціально-педагогічних перетворень, що відбуваються у суспільстві;

ВІДКРИТІСТЬ ОСВІТИ

входження у міжнародне педагогічне співтовариство; створення умов для отримання прямої та зворотної інформації; встановлення оптимальних комунікативних зв'язків із громадськістю та учасниками навчально-виховного процесу

здатність забезпечити відкритий простір для розвитку особистості, для освоєння нею відкритого світу культури, вільного від ідеологічних догм, від евфемізмів і недомовок, культури, що включає все загальнолюдське, всі досягнення світової цивілізації

ВІДНОВЛЮВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ

навчання, спрямоване на відновлення функцій, порушених внаслідок якогось захворювання. Особливо велике значення має В. н. у випадках ураження головного мозку або периферійної нервової системи, які ведуть до порушення функцій руху, мови, письма, читання тощо. В. н. має велике значення і для відновлення порушених функцій кінцівок

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БАТЬКІВ

юридичні й моральні норми, які визначають відповідальність батьків перед державою і суспільством за виховання своїх дітей

ВІДХИЛЕННЯ В ПОВЕДІНЦІ

тенденції поведінки, які визначаються спрямованістю на порушення соціальних, моральних та правових норм. Їх переважно пов'язують з негативними вчинками

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ

створення та представлення графічного образу текстової чи математичної інформації, що робить її наочною, а отже, зручнішою для аналізу та осмислення

ВІКОВА КРИЗА

період у житті дитини (зазвичай у три, сім, одинадцять, тринадцять років), коли протягом відносно короткого часу (кілька місяців, рік) виявляються різкі й суттєві психологічні зрушення і зміни особистості, розвиток набуває бурхливого, стрімкого, кризового відтінку. Особливістю кризових періодів є те, що частина дітей стає в цей час важковиховуваною, вступає в гострі конфлікти з оточенням, зазнає хворобливих, важких переживань тощо. Так, дитина трьох років на якийсь час може стати впертою, вередливою і свавільною. У 7 річному віці на певний проміжок часу в дітей порушується психічна рівновага, спостерігається нестійкість волі, настрою тощо. У тринадцятирічного підлітка знижується працездатність, погіршується успішність у школі. Перебіг кризових періодів залежить від багатьох життєвих обставин, індивідуальних здатностей вихователів, від того, чи своєчасно вони помічають початок різких змін у дитини й наскільки глибоко враховують це у своїх взаєминах з нею

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ

характерні для того чи іншого вікового періоду анатомо-фізіологічні і психологічні особливості

ВІЛЬНА ОСВІТА

освіта, що відповідає особливостям душевного складу дітей, плекає їх індивідуальність і не допускає примусу

ВІЛЬНЕ («ВІДКРИТЕ») НАВЧАННЯ

форма організації процесу навчання, заснована на принципі свободи

ВІРТУАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

ВНУТРІШНІЙ ПРОСТІР ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ВОЛОНТЕРСТВО, АБО ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

вибору часу, місця, тривалості, ціни, виду, форм, цілей, організації, методів, джерел і засобів, послідовності, змісту, оцінки, програми навчання, консультантів, наставників, викладачів, освітніх закладів, рівня і документів освіти програмно-телекомунікаційне середовище, яке забезпечує ведення освітнього процесу, його інформаційну підтримку та документування в електронних мережах з використанням єдиних технологічних засобів у будь-якій кількості навчальних закладів, незалежно від їх професійної спеціалізації і рівня наданої освіти усі приміщення, класи, коридори, зали та їхнє оформлення (з *фр. volontaire* – доброволець; з лат. *voluntarius, voluntas* – вільне волевиявлення та бажання, намір) добровільна безкорисна суспільно корисна діяльність. Може здійснюватися як окремими людьми, так й організаціями гуманістичний ідеал виховання. В побутовій свідомості це талановита людина, здатна до різних видів діяльності, яка відрізняється від тих, хто проявляє свої здібності лише в одній галузі. Більш коректним є осмислення В. р. о. як процесу саморозвитку індивіда, який оволодіває головною справою життя й використовує весь спектр можливостей прилучення до загальнолюдської культури

ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК

ГЕН

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ

ГШЕРСТЕЗІЯ

ГШЕРТИМІЯ

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ

ГНУЧКІСТЬ ДИЗАЙНУ

Г

співрозмірний розвиток фізичних і рухових сил людини, струнке й строге поєднання різних сторін і функцій її свідомості, поведінки й діяльності (нім. *gen* від лат. *genus* – рід, походження) – елементарна молекулярна одиниця спадковості, що відповідає за формування певної елементарної ознаки

однаковий правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації

підвищена чутливість до звичайних зовнішніх подразників, нейтральних для людини в нормальному стані; легка психічна вразливість із підвищеною чутливістю

підвищений радісний настрій з посиленням потягів і невтомною діяльністю, пришвидшенням мислення і мовлення, веселістю, почуттям переваги в здоров'ї, витривалості, силі; коли все сприймається в рожевому світлі, над усім панує оптимізм. Протилежний стан гіпотимія

одна з фундаментальних тенденцій розвитку освіти; відображає формування єдиного соціального, інформаційного й освітнього простору в масштабах усієї планети, зокрема через діяльність засобів масової інформації, канали Інтернет принцип оформлення та облаштування приміщень закладу освіти, що забезпечується через мобільні робочі місця для

індивідуальної, групової та колективної роботи (не лише столи та стільці, але й пуфи, килимки для сидіння тощо, звісно, якщо площа навчального приміщення дозволяє) та створює можливості для швидкої зміни конфігурації освітнього середовища, форм роботи під час заняття

ГНУЧКІСТЬ ОСВІТИ

такі організаційні форми системи освіти, які мають здатність до швидкої перебудови відповідно до потреб суспільства і виробництва, що змінюються. Гнучкість освітніх структур забезпечується за рахунок багатофункціональності освітніх установ, багаторівневості системи освіти, багатоступінчастості підготовки кадрів, самостійності освітніх закладів в розробці змісту навчання

ГНУЧКІСТЬ РОЗУМУ

індивідуальна особливість мислення, яка виявляється в умінні змінити припущення, обране в розв'язанні проблеми, якщо змінилися її умови

ГОРМОНИ

(*гр., рухаю, збуджую*) – специфічні біологічно активні речовини, виділювані ендокринними залозами; регулюють функції в організмі

ГОТОВНІСТЬ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

сукупність морфологічних і психологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, яка забезпечує успішний перехід до систематично організованого шкільного навчання

ГРА

вид креативної діяльності людини, у процесі якої в уявній формі відтворюються способи дій з предметами, стосунки між людьми,

ГРУПА РИЗИКУ

норми соціального життя та культурні надбання людства, які характеризують історично досягнутий рівень розвитку суспільства категорія людей, чие соціальне становище за певними критеріями не є стабільним, які не можуть самотійно подолати власні труднощі, що може спричинити втрату соціальної опори в житті або навіть труднощі, що може спричинити втрату соціальної опори в житті або навіть життя

ГРУПОВА НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

форма організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних загальною навчальною метою при опосередкованому керівництві вчителем і в співпраці з учнями

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

утвердження особистості як найвищої соціальної цінності, сприяння якнайповнішому розкриттю здібностей дітей, володіння ними загальнолюдськими й національними цінностями

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ

центральна складова нового педагогічного мислення, яка передбачає перегляд, переоцінку всіх компонентів педагогічного процесу у світі їхньої людино-творчої функції

ГУМАНІСТИЧНА ОСВІТА

освітні системи та концепції, які базуються на цінностях гуманізації і гуманітаризації освіти

ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ОСВІТИ

переорієнтація освіти з предметно-змістового принципу навчання основ наук на вивчення цілісної картини світу й насамперед – світу культури, світу людини, на формування в молоді гуманітарного й системного мислення; система заходів,

ГУМАНІСТИЧНА ПЕДАГОГІКА

спрямованих на пріоритетний розвиток загальнокультурних компонентів у змісті, формах і методах навчання й таким чином на формування особистісної зрілості учнів, розвиток їхніх творчих здібностей

напряму у сучасній теорії і практиці навчання й виховання. В центрі уваги Г. п. – унікальна цілісна особистість, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрита для сприймання нового досвіду, здатна на свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях. Саме досягнення особистістю такої якості проголошується Г. п. головною метою виховання на відміну від формалізованого передавання учням знань і соціальних норм у традиційній педагогіці

ДЕБІЛЬНІСТЬ

Д

легкий ступінь розумової відсталості. При легкій розумовій відсталості можливе працевлаштування, що вимагає здатності до практичної малокваліфікованої діяльності. Особи з легкою розумовою відсталістю справляються з вимогами, пов'язаними із сімейним життям, вихованням дітей, адаптуються до культурних традицій і норм

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА

(від лат. – відключення) – окремі вчинки або система вчинків, які суперечать прийнятним у суспільстві правовим або моральним нормам:

злочинність і поведінка, яка заслуговує карного покарання. Для попередження девіантних вчинків слід з ранніх років прищеплювати повагу до моральних норм і виробляти моральні звички

ДЕГРАДАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

розпад «Я», послаблення вищих за ієрархією рівнів у структурі особистості, що може бути пов'язане з її аморальною та протиправною поведінкою. Причинами деградації також можуть бути психічні захворювання, наркоманія, алкоголізм тощо

ДЕДУКТИВНИЙ СПОСІБ ПІЗНАННЯ

характеризується рухом думки від загального до одиничного (від правила до прикладу). Широко використовується у навчальному процесі з метою викладу навчального матеріалу і його засвоєння учнями. Д. с. п. відіграє велику роль у становленні логічного мислення, сприяє розвитку вміння використовувати наявні знання під час засвоєння нових, логічно обґрунтовувати конкретні положення, доводити вірність своїх думок; виховує підхід до кожного факту чи явища як до ланки єдиного ланцюга взаємопов'язаних і

ДЕІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ

взаємообумовлених явищ процес, альтернативний тривалому утриманню людей (душевнихворих, правопорушників, дітей, людей похилого віку) у великих стаціонарних закладах різного типу. Головний принцип деінституалізації надати людині право вести нормальний спосіб життя і жити

ДЕЛІНКВЕНТ

настільки незалежно, наскільки вона здатна

(з лат. *delinquens* – правопорушник) суб'єкт, чия негативна поведінка в крайніх своїх проявах становить карний учинок

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ

принцип реформування освіти в Україні на демократичних засадах, який передбачає децентралізацію, регіоналізацію в управлінні освітою, автономізацію навчально-виховних закладів у вирішенні основних питань діяльності, поширення альтернативних (приватних) навчально-виховних закладів, перехід до державно-громадської системи управління освітою (участь батьків, громадськості, церкви), співробітництво учитель – учень, викладач – студент у навчально-виховному процесі

ДЕМОРАЛІЗОВАНІСТЬ, ДЕМОРАЛІЗАЦІЯ

занепад дисципліни, морального духу, утрата здатності до дії; занепад моральності, моральна деградація

ДЕОНТОЛОГІЯ

(з грецьк. – *належне*) розділ етики, що розглядає проблеми обов'язку, сферу належного (того, що повинно бути), усі форми моральних вимог та їхнє співвідношення. Термін «деонтологія» як визначення вчення про належну поведінку, вчинки, образ діяльності запровадив англійський соціолог і юрист, філософ І. Бентам у 1834 р. Спочатку це поняття мало досить вузький зміст – обов'язок вірянина перед Богом, релігією, релігійною общиною. Згодом уживалось для позначення теорії моральності загалом. Нині цей термін

визначає належну поведінку, вчинки та дії окремої особистості або спеціаліста

ДЕПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ

стан, пов'язаний зі зміною свідомості, для якого характерні неприємні суб'єктивні відчуття втрати свого «Я» і болісне переживання відсутності емоційної залученості щодо близьких, робот тощо

ДЕПРЕСІЯ

(з лат. *depressio* – пригнічення) афективний стан, який характеризується негативізмом, пригніченим емоційним фоном, зміною мотиваційно когнітивної сфери, загальною пасивністю поведінки

ДЕПРИВАЦІЯ

особливий психічний стан, що виникає за довготривалого обмеження чи повної відсутності задоволення важливих потреб. Виокремлюють сенсорну, емоційну, інформаційну й соціальну депривацію. Довготривале перебування в стані депривації призводить до різних моральних і психологічних відхилень у поведінці та діяльності

ДЕРЖАВНІ СТАНДАРТИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувача загальної середньої освіти відповідного рівня. Документи визначають загальний обсяг навчального навантаження та форми державної атестації здобувачів освіти на відповідному рівні загальної середньої освіти, характеристики змісту навчання, принципи організації освітнього процесу, систему управління змістом освіти, змістові лінії та очікувані результати навчання

ДЕФЕКТ	за освітніми галузями вада, недолік, пошкодження у фізичному або психічному стані дорослої людини, дитини
ДЕФЕКТОЛОГ	спеціаліст із повною вищою освітою за спеціальністю «дефектологія» за напрямками: олігофренопедагогіка, тифлопедагогіка, сурдопедагогіка, логопедія
ДЕФЕКТОЛОГІЧНА ОСВІТА	професійна підготовка педагогів для роботи з аномальними дітьми в різних типах спеціальних закладів (школи для глухих, слабочуючих, сліпих, слабозорих, допоміжні школи, логопедичні школи й пункти, спеціальні дошкільні установи тощо)
ДИВЕРСИФІКАЦІЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ	процес розширення системи освіти за рахунок зростання кількості типів і видів освітніх закладів
ДИДАКТИКА	(від грец. – повчальний) – галузь педагогіки, яка вивчає теоретичні основи організації процесу навчання, його закономірності, принципи, методи
ДИДАКТИЧНІ ІГРИ	ігри для навчання й виховання дошкільників і школярів. Д. і. розвивають сенсорні (чуттєві) орієнтації дітей, спостережливість, увагу, пам'ять, мислення, мову, уміння рахувати. Вони мають також важливе значення для морального виховання, сприяючи розвиткові цілеспрямованості, витримки, самостійності, виробляють вміння діяти згідно з певними нормами
ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ	принципи дидактики, які визначають зміст, організаційні форми й методи навчальної роботи школи згідно з загальними цілями виховання й

закономірностями процесу навчання. Основними Д. п. є: науковість, виховуючий характер навчання, наочність, свідомість і активність у навчанні, міцність засвоєння знань учнів, систематичність і послідовність у навчанні, доступність навчання, індивідуальний підхід до учнів

ДИДАКТИЧНА СИСТЕМА

сукупність елементів (мета, дидактичні принципи, зміст, форми організації і методи навчання), що утворюють єдину цілісну функціональну структуру, орієнтовану на досягнення цілей навчання

ДИДАКТИЧНА ТВОРЧІСТЬ

діяльність в освіті з винаходу різних способів відбору та структурування освітнього матеріалу, методів його передачі та засвоєння

ДИЗАРТРИЯ

порушення вимови, обумовлене недостатньою іннервацією мовного апарату. Виникає, коли швидкість, сила та обсяг рухів органів мовлення обмежені. Причиною цього є парез м'язів апарату артикуляції, який стає незграбним, неслухняним. У такому стані фіксується ускладнення руху й інших частин мовного апарату (губ, піднебіння, голосових зв'язок, діафрагми). М'язи особи теж малорухливі, тому мімічні рухи невиразні та одноманітні

ДИСГАРМОНІЯ ОСОБИСТОСТІ

часткове або цілковите порушення принципу гармонійності в розвитку особистості. Часткова Д. о. спостерігається часто: наприклад, у період швидкої інформатизації й технократизації суспільства,

ДИСГРАФІЯ

інтелектуалізації людини й виниклого на цій основі дефіциту емоційності. Повна Д. о. може наставати внаслідок нервових і психічних захворювань порушення написання за фонетичним принципом, у результаті чого виникає велика кількість специфічних помилок, що спотворюють звуковий склад слова. Д. не є ізольованим порушенням. Крім Д.,

ДИСКРИМІНАЦІЯ

спостерігаються ще деякі розлади усного мовлення та інших психічних функцій залежно від того, який компонент недостатньо сформований рішення, дії або бездіяльність, спрямовані на обмеження або привілеї стосовно особи та/або групи осіб за певними ознаками. Наразі в законодавстві України визначені такі ознаки: раса, колір шкіри, політичні, релігійні та інші переконання, стать, вік, інвалідність, етнічне та соціальне походження, сімейний та майновий стан, місце проживання, мовні ознаки порушення звуковимови при нормальному слухові та збережені іннервації мовного апарату. Залежно від локалізації порушення та причин, що обумовлюють дефект звуковимови, виокремлюють дві основні форми Д.: механічну та функціональну

ДИСЛАЛІЯ

ДИСЛЕКСІЯ

Часткове специфічне порушення процесу читання, що виражається стійкими специфічними помилками, зумовленими несформованістю або розладами функцій, які забезпечують процес читання. За ступенем прояву розрізняють: алексію – повну

неможливість оволодіння читанням або повну його втрату та дислексію – труднощі в оволодінні читання та дефект його формування. Дислексія може бути самостійним розладом та проявлятися поряд з іншими важкими порушеннями мовлення – дислаліями, дизартріями, алаліями

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

освітні послуги здобувачам освіти, фізично віддаленими від освітніх центрів, за допомогою засобів масової інформації та зв'язку

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ

сучасна освітня технологія з використанням засобів передачі навчально-методичної інформації на відстань (телефони, телебачення, комп'ютери, аудіовізуальні засоби навчання та ін.)

ДИСТИМІЯ

пригноблений настрій, який виникає без очевидної причини з перевагою негативних емоцій та зниженням мотивації

ДИСФОРІЯ

похмурий, буркотливо дратівливий, злісний і похмурий настрій з підвищеною чутливістю до будь якого зовнішнього подразника, запеклістю і вибуховістю

ДИСФУНКЦІЯ

порушення, розлад функцій органу або організму

ДИТИНА-БІЖЕНЕЦЬ

дитина, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності, та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом унаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого

попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань (Закон України «Про охорону дитинства», ст.1)

ДИТИНА З ІНВАЛІДНІСТЮ

особа віком до 18 років (повноліття) зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що призводить до обмеження нормальної життєдіяльності та викликає необхідність надання їй соціальної допомоги й захисту (Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», ст. 1)

ДИТИНОЦЕНТРИЗМ

максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини, до її сутності, здібностей і життєвих планів

ДИТЯЧА БЕЗДОГЛЯДНІСТЬ

відсутність у дітей і підлітків постійного місця проживання, певних

ДИТЯЧИЙ БУДИНОК СІМЕЙНОГО ТИПУ

занять, сімейного чи державного піклування і систематичного виховного впливу внаслідок утрати батьків, залишення сім'ї, втечі з виховного закладу та інших причин. Особливістю дитячої бездоглядності кінця ХХ початку ХХІ ст. є наявність у 95 % дітей одного з батьків, а в половині з них обох батьків

окрема сім'я, яка створюється за бажанням подружжя або окремої особи (батьки вихователі), які беруть на виховання та спільне проживання не менше п'яти дітей сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. Функціонування дитячих будинків сімейного типу регулюється Положенням про дитячий будинок сімейного типу, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27.04.1994 р. № 267. Суттєва відмінність дитячого будинку сімейного типу та прийомної сім'ї визначається передусім кількістю дітей, яких беруть на виховання

ДИТЯЧИЙ ЦЕРЕБРАЛЬНИЙ ПАРАЛІЧ

(з грецьк. *paralysis* – розслаблення) – група захворювань у дітей з патологією центральної нервової системи, за яких фіксується уражена рухова й м'язова активність із порушенням координації рухів

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНЕ НАВЧАННЯ

форма організації навчального процесу, при якому вчитель працює з групою учнів, складеною відповідно до їх рівня умінь, знань та навичок

ДІАГНОЗ

(від грец. – *розпізнавання*) – аргументоване визначення певного стану об'єкта (рівня здібностей, знань, розумового розвитку,

професійної придатності тощо). Залежно від сфери прикладання розрізняють Д. медичний, Д. технічних систем, Д. психологічний, Д. педагогічний, що стосується якихось навчально-виховних труднощів у роботі з окремими учнями чи з групою (класом), Д. освітній, що стосується функціонування різних компонентів системи освіти

ДІАЛОГ У НАВЧАННІ

форма педагогічної взаємодії учителя – учня (учня – учня) в умовах навчальної ситуації, в ході якої відбувається інформаційний обмін, взаємний вплив і регулюються відносини

ДІТИ-ВИХОВАНЦІ

діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, влаштовані до дитячого будинку сімейного типу (Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», ст. 1)

ДІТИ ВУЛИЦІ

діти, які за законом не визнані як такі, що позбавлені батьківського піклування, але фактично можуть бути визнані сиротами (соціальне сирітство), оскільки батьки з певних причин належним чином не займаються їх вихованням; безпритульні та бездоглядні. Д. в. займаються бродяжництвом, жебракуванням, проституцією, крадіжками, уживають алкогольні напої, наркотики, токсичні речовини. Часто стають жертвами сексуальних злочинів, залучаються дорослими до

ДІТИ-ІНДИГО

протиправної діяльності термін, уведений екстрасенсом Ненсі Енн Тепп для позначення обдарованих дітей, які, на її думку, мають ауру кольору індиго. Широку популярність термін отримав у кінці 1990-х завдяки згадкам у джерелах, що мають відношення до руху нью-ейдж. Д.-і. приписують безліч різних властивостей, від високого рівня інтелекту до телепатичних здібностей.

ДІТИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ІНІЦІАТИВОЮ

діти з яскраво вираженим бажанням виявити своє ставлення до всього, що відбувається на уроці, поміркувати над складним завданням. Такі діти уникають підказок, прагнуть працювати самостійно

ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

поняття, яке широко охоплює всіх учнів, чиї освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми; стосується дітей з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих та дітей із соціально вразливих груп (вихованці дитячих будинків тощо)

ДІТИ З ОСОБЛИВОСТЯМИ (ПОРУШЕННЯМИ) ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

діти, які мають відхилення від нормального фізичного чи психічного розвитку, зумовлені вродженими чи набутими розладами

ДІТИ, ПОЗБАВЛЕНІ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, через визнання батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошення їх померлими, відбування ними покарання в місцях позбавлення волі та перебування під вартою на час слідства, розшук їх органами

внутрішніх справ, пов'язаним з ухиленням від сплати аліментів та відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, підкинуті діти, діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки; безпритульні діти (Закон України «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей», ст.2).

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД

один з провідних принципів освіти, згідно з яким ефективність навчання залежить від залученості здобувачів освіти до різноманітних видів діяльності, що дає їм змогу успішніше оволодівати суспільним досвідом і, як наслідок, забезпечує соціальну активність особистості

ДІЯЛЬНІСТЬ

система взаємодії суб'єкта зі світом, що постійно змінюється, і в процес якої формується, втілюється в об'єкті психічний образ і реалізуються відносини суб'єкта

ДОДАТКОВА ОСВІТА

зміст освіти, який школяр засвоює поза межами загальноосвітнього державного стандарту. Здійснюється на базі загальноосвітньої установи і її кадрами, тісно пов'язана з основною освітою (розширює і поглиблює її), але відрізняється від неї способом педагогічного керівництва діяльністю учнів. Її специфіка полягає в тому, що дитина сама обирає вид діяльності, заняття відповідно до своїх інтересів, нахилів і здібностей

ДОДАТКОВА ПІДТРИМКА

комплекс додаткових постійних чи

В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

тимчасових послуг для осіб з особливими освітніми потребами в освітньому процесі, в тому числі психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги, послуги асистента вчителя, асистента дитини, забезпечення спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку тощо, що відповідають індивідуальним потребам здобувача освіти

ДОМАШНЯ ОСВІТА

форма загальноосвітньої підготовки в умовах сім'ї. Законом України «Про освіту» передбачається можливість одержання загальної (початкової і середньої) освіти в сім'ї з правом на державну атестацію

ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА

невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними навичками з рятування та збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, та відповідно до закону зобов'язані здійснювати такі дії та заходи

ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ

актуальна для учня інформація, яка стала надбанням особистості, відклалася у резерв довготермінової пам'яті і знаходиться у стані постійної готовності до застосування у конкретних життєвих ситуаціях

ДОСТУПНІСТЬ НАВЧАЛЬНОГО

усунення існуючих бар'єрів, які

ПРОЦЕСУ
(у широкому розумінні)

ДОСТУПНІСТЬ ПОВНОЇ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

ДОСТУПНІСТЬ ЯКІСНОЇ
ОСВІТИ

заважають дитині з особливими потребами користуватися своїм правом на освіту. Тому оцінка стану доступності вимагає комплексного та універсального підходу

сукупність умов, що сприяють задоволенню освітніх потреб осіб та забезпечують можливість здобуття кожною особою повної загальної середньої освіти відповідно до державних стандартів, зокрема наявність достатньої кількості закладів освіти, що забезпечують безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти, відсутність дискримінації за будь якою ознакою чи обставиною

можливість, за якої держава забезпечує кожній людині (громадянину, резиденту) задовольнити свої потреби в здобутті освіти, за результатами якої вона буде конкурентноспроможною на ринку праці не тільки в межах своєї, але й в інших країнах світу. Доступна якісна освіта одна з ключових проблем сучасної освіти України, насамперед вищої. Розширення мережі закладів вищої освіти, перетворення вищої освіти з вибірково селективної в масову при одночасному підвищенні стандартів якості навчання і його вартості, загострили проблему доступності до якісної професійної освіти. Д. я. о. є комплексним поняттям і містить такі напрями, як:

1) Д. я. о. для соціально незахищених категорій населення; 2) Д. я. о. для дітей і молоді з особливими

потребами; 3) Д я. о. для людей, які проживають у віддалених від освітніх центрів регіонах; 4) Д. я. о. для обдарованої і талановитої молоді та ін. Д. я. о. визначається як один з пріоритетів державної політики у сфері освіти

ДУХОВНІСТЬ

індивідуальна вираженість у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити, діяти «для інших». Під Д. переважно розуміють першу з цих потреб, під душевністю – другу. Душевність характеризується добрим ставленням особи до людей, які її оточують, увагою, готовністю прийти на допомогу, розділити радість і горе особлива, індивідуальна, неповторна форма прояву, існування, функціонування духовного життя суспільства. Основою формування духовного світу особи є зміст суспільної свідомості. З позиції змістовної характеристики духовного світу, він містить у собі всі рівні й структурні елементи суспільної свідомості, усі основні особливості духовного життя суспільства. Утім, Д. с. о. це не просто частка суспільної свідомості, це відносно самостійна система, зі специфічною внутрішньою структурою і способами функціонування

ДУХОВНИЙ СВІТ ОСОБИСТОСТІ

витвори людського духу, зафіксовані у здобутках науки, мистецтва, моралі, культури

ДУХОВНІ ЦІННОСТІ

Е

ЕВРИСТИКА

спеціальні методи розв'язання задач (евристичні методи), які звичайно протиставляються формальним методам розв'язування, що спираються на точні математичні моделі

ЕДУКОЛОГІЯ

наука про систему освіти; комплексна теорія освіти, яка інтегрує, крім педагогічних дисциплін, наукові знання з багатьох галузей науки, пов'язаних з освітньою та професійною діяльністю. Е. виділяється як особлива сфера досліджень, яка вже не вписується в межі класичної педагогіки, обмеженої переважно питаннями навчання і виховання дітей дошкільного та шкільного віку. До сфери Е. відносять і проблеми організації освітнього простору, методологічні аспекти діяльності (навчальної, пізнавальної, ігрової, педагогічної). Е. як загальна теорія освіти з урахуванням багатогранності предметної галузі перебуває в стадії становлення, потребує систематизації та інтеграції всіх напрямів

ЕД'ЮТЕЙНМЕНТ

особливий тип навчання, який базується на розважанні й формуванні первинного інтересу до навчання з отриманням задоволення від цього процесу та стійким інтересом до нього

ЕКСТЕРНАТ

система навчання, що ґрунтується на самостійному вивченні курсу навчального закладу (без відвідування занять) з наступним складанням

ЕЛЕКТИВНИЙ ПРИНЦИП

іспитів за цей курс принцип вибору предметів для вивчення самими учнями. Полягає в тому, що з певного року навчання лише частина предметів є обов'язковими, а решта – можуть вибиратися учнями (зі схваленням педагогами) з числа рекомендованих для даного року навчання або для того чи іншого профілю. Вважається, що таким способом можна забезпечити задоволення й розвиток індивідуальних нахилів і здібностей учнів

ЕЛЕКТРОННА СИСТЕМА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я (EHEALTH)

українська інформаційно-телекомунікаційна система, що забезпечує автоматизацію ведення обліку медичних послуг та управління медичною інформацією в електронному вигляді

ЕЛЕКТРОННЕ НАВЧАННЯ (E-LEARNING)

перспективна модель навчання, заснована на використанні нових мультимедійних технологій й Інтернет для підвищення якості навчання шляхом полегшення доступу до ресурсів і послуг, а також обміну ними спільною роботою на відстані

ЕЛЕКТРОННИЙ ОСВІТНІЙ РЕСУРС

сукупність навчальних, наукових, інформаційних, довідкових матеріалів та засобів, розроблених в електронній формі та представлених на носіях будь-якого типу або розміщених у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів

ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК

електронний програмний комплекс з навчальним матеріалом і тестами з

конкретного предмета. Електронний підручник не може бути зведений до паперового варіанту без втрати дидактичних якостей. Електронний підручник будується на гіпертекстовій основі та призначений для самостійного вивчення теоретичного матеріалу з курсу

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ

сукупність індивідуально-психологічних властивостей особистості, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і почуттів, емоцій і почуттів оточуючих; здатність ефективно керувати своєю емоційно-почуттєвою сферою, впливати на власну поведінку та інших, легше адаптуватися до мінливого середовища, досягати поставлених цілей через самомотивацію та взаємодію з оточенням

ЕМПАТІЯ

стан, пов'язаний зі здатністю емоційно відгукуватися на переживання іншої людини; здатність індивіда до паралельного переживання тих емоцій, що виникають у іншого індивіда в ході спілкування з ним; розуміння іншої людини шляхом емоційного «чуття» її переживання

ЕРГОТЕРАПІЯ

метод активної реабілітації, направлений на відновлення втрачених рухових функцій та дрібної моторики верхніх кінцівок, та включає в себе заняття, спрямовані також на тренування координації рухів, пам'яті й уваги, а також роботу з психологічним станом пацієнта, рівнем його пристосованості до

ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК

самостійного життя у побуті процес становлення у дитини природних істотних сил, що забезпечують активність естетичного сприйняття, відчуття, творчої уяви, емоційного переживання, образного мислення, а також формування духовних потреб

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС УЧИТЕЛЯ

система норм і правил поведінки та діяльності педагога, що базуються на гуманістичних засадах, загальнолюдських цінностях і принципах біоетики

ЕФЕКТИВНІСТЬ НАВЧАННЯ

реальне досягнення суб'єктами учіння результату в оволодінні змістом освітніх програм; ступінь відповідності цього результату меті навчання; те, що забезпечує найбільший ефект, тобто співвідношення між витратами на здійснення навчання та досягнутими результатами; співвідношення між використанням засобів і досягненням освітніх цілей; соціально-економічна категорія, що відображає освітній результат через максимально можливу реалізацію управлінського потенціалу при одночасному задоволенні потреб усіх учасників навчально-виховного процесу; ступінь досягнення поставленої мети педагогічної діяльності з урахуванням оптимальності (необхідності та достатності) витрачених зусиль, засобів та часу

Є

ЄВРОПЕЙСЬКА

РАМКА рекомендований у 2008 році

**КВАЛІФІКАЦІЙ ДЛЯ НАВЧАННЯ
ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ
(EUROPEAN QUALIFICATIONS
FRAMEWORK FOR LIFELONG
LEARNING, EQF LLL)**

Європейським Парламентом і Радою Європейського Союзу загальний системний опис восьми кваліфікаційних Європейського Союзу загальний системний опис восьми кваліфікаційних рівнів, які охоплюють увесь спектр рівнів, які охоплюють увесь спектр кваліфікацій, отриманих у процесі формальної, неформальної, інформальної освіти, зокрема загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти. Рамка є інструментом для кращого розуміння, порівняння, ідентифікації та визнання наявних і впровадження нових кваліфікацій у різних країнах Європи, сприяє мобільності громадян між країнами протягом життя. Кожен кваліфікаційний рівень описується в термінах результатів навчання, які визначаються через знання, уміння компетентності.

**ЄДИНА ДЕРЖАВНА
ЕЛЕКТРОННА БАЗА З ПИТАНЬ
ОСВІТИ**

автоматична система, функціями якої є збір, верифікація, оброблення, зберігання та захист інформації про систему освіти

ЄДИНІ ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ

загальна лінія у навчально-виховній роботі, вироблена педагогічним колективом; єдність вимог до дитини в родині; узгодженість дій школи, дошкільних і позашкільних установ, сім'ї й громадськості у вихованні дітей

Ж

**ЖИТТЄВИЙ
НОВОВВЕДЕННЯ (ІННОВАЦІЙ)**

ЦИКЛ (від англ. *lifecycle of innovation*) – період від зародження нової ідеї і її практичного втілення у нових теоріях

до морального старіння цієї ідеї і вилучення її з практики. Основні етапи життєвого циклу нововведень: 1) виникнення ідеї; 2) наукові дослідження і розробки, експериментальна перевірка можливості втілення задуму; 3) поява нової ідеї у практиці, формування запиту на неї; 4) масове впровадження нової ідеї у практику; 5) розповсюдження нової ідеї у практиці; 6) вичерпаність можливостей застосовувати новацію в нових галузях, умовах; 7) витіснення ідеї досконалішою духовно-практичною діяльністю, спрямованою на визначення життєвої стратегії, реалізацію індивідуального життєвого проекту

ЖИТТЄТВОРЧІСТЬ

З

сукупність знань основ наук про природу, суспільство, людину, її мислення, мистецтво, а також відповідних умінь і навичок, необхідних кожній людині незалежно від її професії. З. о. буває початкова, основна (неповна середня) і середня масовий тип навчально-виховних закладів, які дають загальну освіту. Організується З. ш. за принципом єдиної школи – кожний ступінь базується на попередньому і є його продовженням природжені анатомо-фізіологічні особливості організму, головним чином його нервової системи й органів чуття. Виступають як

ЗАГАЛЬНА ОСВІТА

ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА

ЗАДАТКИ

ЗАДАЧА в навчанні

природні, органічні передумови розвитку здібностей людини, однак самі їх не визначають

сукупність вимоги (або мети) та умов, за яких її треба задовольнити. 3. характеризується: наявністю в учнів певної мети, прагненням дістати відповідь на те чи інше питання, досягти бажаного результату. Постановка 3. є необхідною умовою стимулювання мислення учнів

ЗАЙКАННЯ

порушення мовлення, що виявляється в мимовільному повторенні окремих звуків, складів або цілих фраз, неприродному розтягуванні звуків або блоках мовчання, протягом яких людина, що заїкається, не може вимовити звук. Імовірно, заїкання з'явилося практично одночасно з мовою, адже згадки про нього доходять до нас із найдавніших часів

ЗАКЛАД ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

заклад освіти, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері загальної середньої освіти

ЗАКЛАД ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

юридична особа незалежно від форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, основними завданнями яких є забезпечення медичного обслуговування населення та/або надання реабілітаційної допомоги на основі відповідної ліцензії та забезпечення професійної діяльності медичних (фармацевтичних)

ЗАРАЖЕННЯ

працівників і фахівців з реабілітації психологічний вплив на особистість у процесі спілкування і взаємодії, завдяки якому в людини відбувається зміна настрою. Такий вплив

ЗАСВОЄННЯ

здійснюється не через свідомість та інтелект, а через емоційну сферу основний шлях набуття індивідом соціально-історичного досвіду. У процесі З. людина оволодіває соціальними значеннями предметів і способами дії з ними, моральними основами поведінки та формами спілкування з іншими людьми

ЗАСОБИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

засоби нових інформаційних технологій у поєднанні з навчально-методичним, нормативно-технічним і організаційно-інструктивним матеріалом, що забезпечує їх педагогічно доцільне використання

ЗАСОБИ НАВЧАННЯ

обов'язковий елемент оснащення навчальних кабінетів і їх нього інформаційно предметного середовища, а також найважливіший компонент навчально-матеріальної бази шкіл різних типів і рівнів. До З. н. відносяться різні матеріальні об'єкти, зокрема носії навчальної інформації та інструменти діяльності педагога й учнів. Терміну «З. н.» відповідають еквіваленти: «навчальне обладнання» «навчально наочні та навчальні посібники», «дидактичні засоби»

ЗАСОБИ НОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

програмно-апаратні засоби та пристрої, що функціонують на базі обчислювальної техніки, а також сучасні способи і системи інформаційного обміну, що забезпечують операції збирання, накопичення, збереження, оброблення й передавання інформації

ЗАТРИМКА ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

сповільнення темпу психічного розвитку, яке частіше виявляється під

ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

час вступу до школи й виражається в недостатності загального запасу знань, обмеженості уявлень, незрілості мислення, малій інтелектуальній цілеспрямованості, переважанні ігрових інтересів отримання інформації про те, чого учні навчилися, а також про те, як учитель реалізував поставлені навчальні цілі

ЗДАТНІСТЬ

властивість індивіда, яка визначає його можливість, спроможність, нахил до виконання певної діяльності, наприклад З. до навчання, З. до трудової діяльності тощо. З. зумовлюється рівнем знань, здібностей, умінь, навичок, особистісними якостями (риса характеру й темперамент, особливості емоційно-вольової сфери). З. розвивається, поглиблюється в процесі практичної діяльності людини

ЗДИВУВАННЯ

одна з інтелектуальних емоцій. Конкретно виявляється як емоція, викликана новизною, сприйняттям чогось незвіданого, цікавого. З. часто набувається як якість у процесі розумової діяльності. З. є передумовою зацікавленості, проникнення розуму в глибинну сутність явищ

ЗДІБНОСТІ

стійкі індивідуальні психічні властивості людини, які є необхідною внутрішньою умовою її успішної діяльності. Вони виявляються в тому, як людський індивід учиться, набуває певні знання, уміння й навички, освоює певні галузі діяльності,

включається у творче життя суспільства. В 3. поєднуються природне й соціальне. Природною основою 3. є задатки. Сукупність 3. називають обдарованістю. Визначальним в розвитку 3. є умови життя і взаємодія з навколишнім середовищем. 3. людини розвиваються в процесі засвоєння нею суспільного досвіду, виховання й навчання, в процесі трудової діяльності. 3. поділяються на загальні – такі, що виявляються у всякій діяльності, і спеціальні, характерні для певних її видів (математичні, технічні, музикальні та ін.). Кожна 3. становить складну синтетичну якість людини, в якій поєднуються окремі психічні властивості (чутливість, спостережливість, особливості пам'яті, уяви, мислення). Вищим ступенем розвитку 3. особистості є талант

ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ

вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіту за будь яким видом та формою здобуття освіти

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ

розумне використання свого життєвого потенціалу, а також дотримання науково обґрунтованих рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я та інших медичних організацій. Його необхідність зумовлена тим, що багато причин пошкодження стану здоров'я можна уникнути. 3. с. ж. заснований на загальних рекомендаціях щодо харчування, необхідних фізичних

ЗДОРОВ'Я

навантажень, гігієни, тренування холодом, позбавленні від шкідливих звичок та залежностей, запобіганню захворюванням, що передаються статевим шляхом

ЗМІСТ ОСВІТИ

стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ

система наукових знань про природу і суспільство; особистісний і соціокультурний досвід, які реалізуються, розвиваються і трансформуються в системі освіти

ЗНАННЯ

об'єднання формальних засобів навчання (роботи в аудиторіях, вивчення теоретичного матеріалу) з неформальними, наприклад, обговоренням за допомогою електронної пошти й інтернет-конференцій, що вдало поєднує в собі як денні, так і дистанційні форми навчання

ЗОНА НАЙБЛИЖЧОГО РОЗВИТКУ

особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання, процесу відображення дійсності, яка характеризується усвідомленням їх істинності. Виражаються 3. у поняттях, судженнях, умовиводах, концепціях, теоріях. 3. виконує важливі соціальні функції: а) матеріалізується в певні технічні пристрої, технологічні процеси і, таким чином, служить виробництву; б) перетворюється на переконання і керівництвом до практичної дії

рівень розвитку, досягнутий дитиною в процесі її взаємодії з дорослим, який розвивається особистістю в процесі

ЗОСЕРЕДЖЕНІСТЬ

спільної діяльності з дорослим, але не проявляється в межах індивідуальної діяльності

спрямованість або зібраність (думок, уваги), заглибленість у свої думки й почуття, у власний душевний світ; властивість уваги, яка означає не тільки відволікання від другорядного, а й гальмування побічних стимулів, які не стосуються провідної діяльності

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

I

різновид активної діяльності дітей, у процесі якої вони оволодівають суспільними функціями, відносинами та рідною мовою як засобом спілкування між людьми. І. Д. є дитячим моделюванням соціальних відносин

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

така організація навчального процесу, під час якої навчання здійснюється у процесі включення учня в навчальну гру (ігрове моделювання явищ, «проживання» ситуації)

ІЗОТЕРАПІЯ

терапевтична робота з малюнком, в основі якої лежить принцип впливу кольору на психіку. Працюючи з певним кольором, можна аналізувати психологічний стан дитини. Робота буває індивідуальна та групова, по чітко заданими правилами або малюнок спонтанний

ІЛЮСТРАТИВНІСТЬ У НАВЧАННІ

вид наочності, який полягає у використанні на заняттях у школі творів живопису, прикладів з художньої літератури, документів, кінофільмів і телепередач, а також

ІМІДЖ ПЕДАГОГА

доступних для демонстрації механізмів, заводського обладнання чи відповідних моделей і макетів емоційно забарвлений образ педагога у свідомості вихованців, колег, соціального оточення

ІНВАЛІДНІСТЬ

утрата здоров'я та обмеження життєдіяльності, що перешкоджає або позбавляє конкретну особу здатності чи можливості здійснювати діяльність у спосіб та в межах, що вважаються для особи нормальними залежно від вікових, статевих, соціальних і культурних чинників (Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні»)

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

організація освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів освіти, яка дає змогу створити оптимальні умови для реалізації потенційних можливостей кожного

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ

персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план

ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ

документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з

особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини задля визначення конкретних стратегій і підходів до навчання

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАННЯ

одна з форм організації освітнього процесу, орієнтований на врахування пріоритетів і можливостей кожного окремого здобувача освіти

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

складають на основі Типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти відповідного рівня для дітей з особливими освітніми потребами з урахуванням рекомендацій психолого-медико-педагогічної консультації або інклюзивно-ресурсного центру

ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ

визначення поточних потреб і навичок; пошук і розробка індивідуальних цілей і завдань для дитини; пошук найкращого навчального середовища; створення індивідуальних навчальних планів

ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ

сукупність рис, що визначають самотність людини, її відмінність від інших людей; своєрідність психіки та особистості індивіда, її неповторність. І. проявляється в рисах темпераменту, характеру, у специфіці інтересів, якостей перцептивних процесів і інтелекту, потреб і здібностей індивіда. У психології І. виступає як цілісна характеристика окремої людини, як оригінальність, самотність її психологічної

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД

структури. Характер людини є проявом індивідуальних особливостей особистості

принцип педагогіки, згідно з яким у навчально-виховній роботі з колективом дітей досягається педагогічний вплив на кожну дитину, який ґрунтується на знанні її особистих рис і умов життя

ІНДУКЦІЯ

(від лат. — наведення, введення) – використання в навчальній роботі умовиводу, при якому відбувається рух думки від часткового до загального, від фактів до узагальнень. Застосовується в єдності і взаємозв'язку з дедукцією. Поєднання цих форм умовиводів становить логічні основи навчання

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

(фр. inclusif – включає в себе; з лат. include – роблю висновок, включаю) гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Навчання відбувається за індивідуальними навчальними планами та забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом. Інклюзивна освіта передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку

ІНКЛЮЗИВНЕ ВИХОВАННЯ

соціально і педагогічно організований процес формування дитини як особистості, незалежно від рівня психофізичного розвитку, як

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

неповторної людської індивідуальності в умовах інклюзивного суспільства

система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей

ІНКЛЮЗИВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД

заклад освіти, який забезпечує інклюзивну модель освіти як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат у шкільному середовищі

ІНКЛЮЗИВНІ АБО СПЕЦІАЛЬНІ КЛАСИ

утворюються на підставі заяви батьків дитини з особливими освітніми потребами, до якої обов'язково додається висновок інклюзивно-ресурсного центру та, за потреби, інших документів, визначених Порядком зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 05

ІНКЛЮЗІЯ

травня 2018 року за № 564/32016
(з англ. *inclusion* – *включення*) процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті; це політика й процес, що дає можливість усім дітям брати участь у всіх програмах

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

сукупність умов, способів і засобів їх реалізації в системі освіти для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб і можливостей

ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР

ІРЦ є установою, що утворюється з метою забезпечення права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу

ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГА

інтегральний особистісний новотвір, що охоплює спрямованість на інноваційну діяльність, інноваційну компетентність та інноваційну активність як результат інтенсивності використання інноваційних підходів у педагогічній діяльності

ІННОВАЦІЙНА ОСВІТА

система ідей, головною метою яких є збереження й розвиток творчого потенціалу людини; започаткована Міжнародною академією наук вищої школи

ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

передбачає розвиток творчого потенціалу педагога, стосується не лише створення та поширення нововведень, а й зміни у способі діяльності, стилі мислення особистості

ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ

якісно нова сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання й управління, яка привносить суттєві зміни до результату освітянського процесу і є багатокomпонентною моделлю

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, зорієнтована на зміну та розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ

цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій та засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів

ІННОВАЦІЙНЕ НАВЧАННЯ

зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна діяльність, яка ґрунтується на оригінальних методиках розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості

ІННОВАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, який сприяє розвитку інноваційного ресурсу

особистості; інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу навчального закладу

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГА

готовність і здатність створювати, освоювати і використовувати в своїй професійній діяльності нововведення, а також своєчасно позбавлятися від застарілого, педагогічно недоцільного зумовлені суспільною потребою комплексні процеси створення, впровадження, поширення новацій і зміни освітнього середовища, в якому здійснюється їх життєвий цикл

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ПРОЦЕСИ

ІНТЕГРАЦІЯ

процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ

сукупність послідовних та взаємопов'язаних дій учителя й учня. Вони спрямовані на формування цілісної картини світу школяра на основі об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей (навчальних предметів)

ІНТЕЛЕКТ

(з лат. розуміння, розуміння, осягнення) у психології визначається як загальна здатність до пізнання і вирішення проблем, що впливає на успішність будь якої діяльності та є в основі інших здібностей. І. не зводиться до мислення, хоча саме розумові здібності складають його основу

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ

передбачає досягнення бажаних

ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

результатів за рахунок напруження, активізації розумових можливостей особистості

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ

спеціальна форма організації пізнавальної активності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активованої взаємодії всіх учнів: учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання

ІНТЕРАКТИВНІ НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ

ігрові технології навчання і розвитку, що побудовані на цілеспрямованій спеціалізованій груповій та між груповій діяльності, «зворотному зв'язку» між всіма учасниками для досягнення взаєморозуміння й корекції навчального і розвивального процесу, індивідуального стилю спілкування на основі рефлексивного аналізу

ІНТЕРЕС

(від лат. *interest* — має значення, *важливо*). У психології і педагогіці – форма прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності й тим самим сприяє орієнтації, ознайомленню з новими фактами, більш повному і глибокому відображенню дійсності

ІНТЕРЕС У НАВЧАННІ

активне пізнавальне ставлення учнів до навчання і праці, його виховання й методичне використання. І. є одним з найістотніших стимулів набуття знань, розширення кругозору

ІНТЕРІОРИЗАЦІЯ

(з *лат. interior* *внутрішній*)
психологічне поняття, що означає формування розумових дій і внутрішнього плану свідомості через засвоєння індивідуюмом зовнішніх дій з предметами й соціальних форм спілкування; присвоєння цінностей, їх повне прийняття особистістю. Завдяки І. зовнішні чинники людської поведінки переводяться в усталені внутрішні якості особистості

ІНТЕРНАТ

(від *лат. internus* — *внутрішній*)
1) Гуртожиток при навчальному закладі. 2) Закритий навчальний заклад, в якому учні навчаються й живуть

ІНФАНТИЛІЗМ

(від *лат. infantilis* — *дитячий*) – затримка фізичного і психологічного розвитку зі збереженням в особі морфологічних, фізіологічних і психічних особливостей, характерних для більш раннього віку

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ

одна з глобальних тенденцій розвитку освіти, пов'язана з розширенням застосування комп'ютерів, інформаційних мереж і технологій в освітній практиці

ІНФОРМАЦІЙНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ

така модель освітнього процесу, в якій мета досягається насамперед за рахунок найповнішого використання можливостей комп'ютерів (комп'ютерних мереж) та програмного забезпечення

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

сукупність умов, які сприяють виникненню й розвитку процесів інформаційно-навчальної взаємодії між учнями, викладачем і засобами нових інформаційних технологій, а також формуванню пізнавальної

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

активності учня за умови наповнення компонентів середовища (різні види навчального, демонстраційного обладнання, програмні засоби й системи, навчально-наочні посібники тощо) з предметним змістом певного навчального предмету

форма існування інформаційних систем, яка забезпечує й стимулює оперативні інформаційні взаємодії виробників інформації та її споживачів, трансляцію знань, накопичених в інформаційних ресурсах, їхнє збереження в сформованій інформаційній інфраструктурі, сукупність комунікаторів, реципієнтів, значеннєвих повідомлень, комунікаційних каналів і засобів комунікації

ІНФОРМАЦІЙНО-РЕЦЕПТИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ

пояснювально-ілюстративний спосіб організації спільної діяльності вчителя та учнів, при якому вчитель повідомляє готову інформацію, а учні сприймають, осмислюють і фіксують її в пам'яті. Інформація повідомляється у вигляді розповіді, лекції, пояснення, за допомогою друкованих посібників, наочних засобів, практичного показу способів діяльності

К

КАЗКОТЕРАПІЯ

незвичайний, але ефективний терапевтичний інструмент. Базується на виникненні зв'язку між вигаданим світом казки та реальністю. Особливістю психіки дитини є те, що казка для малюка – це справжній світ,

КАНІСТЕРАПІЯ

тому педагоги та психологи часто «закладають» у казку ситуації, образ мислення і поведінку героїв, які формують у дитині необхідні якості метод позитивного психосоціального і

фізіореабілітаційного впливу на людей, які цього потребують, через спеціально керованих і навчених собак. Сприяє розвитку розумових й емоційних здібностей, поліпшенню рухових функцій та моторики

КВАЛІФІКАЦІЯ

(від лат. *qualis* – який за якістю та *facio* – роблю) – ступінь професійної підготовки працівника, наявність у нього знань, уміння і навичок, необхідних для виконання ним певного виду роботи. Залежно від К. працівника спеціальна кваліфікаційна комісія присвоює йому певний тарифний розряд згідно з тарифно-кваліфікаційними довідниками

КВЕСТ

(англ. *Quest* – подорож, мандрівка) - комп'ютерна гра, під час якої гравець має добитися певної мети, використовуючи власні знання і досвід, а також спілкуючись з учасниками квеста

КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЯ

загальна назва технологій навчання, що представляють собою методи аналізу. Суть технології полягає у використанні конкретних випадків (ситуацій, історій, тексти яких називаються «кейсом») для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень здобувачами освіти з певного розділу освітнього компоненту. З методичної точки зору кейс – це спеціально підготовлений навчальний

матеріал, що містить структурований опис ситуацій, запозичених з реальної практики. Кейси (ситуаційні вправи) мають чітко визначений характер і мету

КІНЕЗІТЕРАПІЯ

лікування рухом – напрямок фізичної терапії, який передбачає виконання активних і пасивних рухів, певних вправ лікувальної гімнастики та роботи на тренажерах для досягнення конкретного терапевтичного результату

КІФОЗ

(гр. *κύφος* – згорблений) – викривлення у людей хребта (здебільшого грудного відділу) випуклістю назад. Розрізняють фізіологічний К., який спостерігається в нормі у дорослих (грудної і крижовий), і патологічний К., що розвивається внаслідок захворювань (наприклад, рахіту, туберкульозного ураження одного або декількох хребців), травми хребта і порушень постави.

КЛАСНИЙ КЕРІВНИК

учитель, який поряд з викладанням того чи іншого предмета здійснює загальну роботу по об'єднанню зусиль учителів, що працюють у тому чи іншому класі, координації їхніх вимог для досягнення найкращих результатів у виховній і навчальній роботі з учнями класу

КЛАСИ ВИРІВНЮВАННЯ

класи, укомплектовані на базі однієї чи кількох початкових шкіл мікрорайону з дітей, які на час вступу до школи виявились непідготовленими до систематичного навчання у звичайних умовах, а також з невстигаючих з основних предметів

КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ

учнів першого другого класів процес відображення безлічі різноманітних властивостей об'єктів без урахування зв'язків між ними, що характеризується фрагментарністю інформаційного потоку, алогічністю, повною різноманітністю інформації, яка надходить до людини, високою швидкістю її надходження та сприймання

КОГНІТИВНІ ЕМОЦІЇ

специфічні переживання учня, які виникають під час навчання

КОЛАБОРАТИВНЕ НАВЧАННЯ

підхід до навчання, в якому учасники освітнього процесу працюють разом, у групі, вирішуючи спільні навчальні завдання для досягнення єдиної освітньої мети

КОЛЕКТИВНА ФОРМА РОБОТИ

передбачає діяльність цілого колективу за спільною метою, змістом, методами і зважає на розподіл праці та зв'язків, співпрацю, допомогу в спільній діяльності, контроль, облік і керування, взаємовиховання, творчу активність

КОМАНДА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ

особливе зібрання учасників навчального закладу, батьків та інших фахівців, створене з метою забезпечення ефективності освітнього процесу дітей з ООП, які здобувають освіту в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти. Створюється наказом директора закладу освіти та підпорядковується директору закладу освіти. Склад учасників Команди супроводу залежить від індивідуальних потреб дитини з певним видом порушення розвитку (психічного, фізичного,

КОМПЕНСУЮЧЕ НАВЧАННЯ

інтелектуального, сенсорного порушення)

має на меті компенсувати знання тих, хто частково або повністю був позбавлений освіти, яку він мав одержати під час обов'язкового навчання

КОМПЕТЕНТІСНА ОСВІТА

особистісно-діяльнісна, результативна освіта; вона зміщує акцент на здатність особи до практичних дій у певному контексті

КОМПЕТЕНТНІСТЬ

динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність

КОМПЕТЕНЦІЯ

(з лат. *competentia*, від *competere* відповідано) 1) відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до професійної компетентності працівника, необхідна для його якісної продуктивної діяльності. Компетенції встановлюють набір системних характеристик для проектування ідеальних моделей та вимірників професійної компетентності працівників; визначають, що саме повинні вміти робити працівники відповідно до конкретних посад, і встановлюють стандарти, яким мають відповідати набуті працівниками професійні компетентності; 2) сукупність завдань, повноважень, функцій, прав та обов'язків державного органу або посадової особи, що визначаються нормативно-

КОМПЛЕКСНА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

правовими державними актами чи локальними актами організації програма, яка визначає основний зміст роботи з дітьми в умовах навчально-виховного закладу на основі єдиної педагогічної концепції збір та інтерпретація інформації про особливості розвитку особи з метою визначення її особливих освітніх потреб та визначення її освітніх труднощів, розроблення рекомендацій щодо її індивідуальної освітньої траєкторії, модифікації чи адаптації освітньої програми (навчальних предметів), організації освітнього середовища, особливостей організації надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг

КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

застосування комп'ютера як засобу навчання; використання комп'ютера в навчально-виховному процесі з метою підготовки молоді до життя в інформаційному суспільстві; підвищення ефективності навчання шляхом впровадження засобів в інформаційному суспільстві; підвищення ефективності навчання шляхом впровадження засобів інформатизації

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ

сукупність прийомів і методів передачі інформації здобувачу освіти, контроль сприйняття, переробки та використання отриманих знань у реальному житті за допомогою комп'ютерів

КОМУНІКАТИВНЕ НАВЧАННЯ

навчання на основі спілкування, коли реалізується тезис: «Умовою успіху кожного є успіх усіх»

КОМУНІКАЦІЯ

фундаментальна ознака людської

КОНСУЛЬТАЦІЯ

культури, яка полягає в інтенсивному взаємospілкуванні людей на основі обміну різного роду інформацією

(від лат. – *нарада, розгляд*) –порада, пояснення педагога учням з будь-якого питання. Проводиться у формі співбесіди індивідуально чи з групами, в позанавчальний час за певним графіком чи за потребою

КОНТЕКСТНЕ НАВЧАННЯ

навчання, у якому за допомоги всієї системи дидактичних засобів моделюється предметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності фахівця, а засвоєння ним абстрактних знань як знакових систем накладено на основу цієї діяльності

КОНФЛІКТ

(з лат. *conflictus зіткнення*) зіткнення значущих, конкурентних, несумісних чи протилежних поглядів, потреб, інтересів і дій індивідів та груп

КОНЦЕПТУАЛЬНІСТЬ

передбачає опору технології на конкретну наукову концепцію або систему уявлень

КОНЦЕПЦІЯ

система поглядів на ті чи інші явища; спосіб розуміння чого-небудь; сукупність теоретичних засад

КООПЕРАТИВНЕ НАВЧАННЯ

технологія навчання в малих групах, які виконують завдання за певною інструкцією, яка попередньо спеціально розроблена для них викладачем

КООРДИНАТОР

спеціаліст, який здійснює спільне керівництво освітнім процесом, координує навчальні плани, графіки проведення занять, здійснює зв'язок поточних організаційних питань

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВІ ПОСЛУГИ (ДОПОМОГА)

комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі

навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості дитини з особливими освітніми потребами, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення

КОРЕКЦІЯ

(від лат. – виправлення, поліпшення) в спеціальній педагогіці) – система спеціальних заходів, спрямованих на допомогу чи послаблення недоліків розвитку, властивих аномальним дітям, які сприяють не тільки виправленню окремих порушень, але й формуванню особистості загалом

КОУЧИНГ

1) метод безпосереднього навчання співробітників більш досвідченими працівниками у процесі роботи; 2) форма індивідуального наставництва, консультування; 3) система взаємодії, що дозволяє людям вирішити особистісні чи професійні проблеми, знайти та відкрити в собі приховані можливості

КРЕАТИВНІСТЬ

здатність учня до творчої діяльності, яка, насамперед, передбачає оволодіння вміннями творчого, критичного, нестандартного мислення

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ

технологія базується на вихідній особистій інформації, оскільки сприймання будь-якої інформації залежить від попереднього досвіду дитини. Навчальна діяльність починається з формулювання та усвідомлення проблем, пошуку та осмислення нової інформації і завершується самостійним розв'язанням цих проблем, формуванням своїх суджень

КРУГОЗІР УЧНІВ

уявлення, поняття й фактичні відомості про предмети і явища природи, громадського життя й людської психіки, доступні учням на кожному етапі їх розумового розвитку дотримання основних вимог і правил людського співжиття, вміння знаходити правильний тон у спілкуванні з оточуючими

КУЛЬТУРА ПОВЕДІНКИ

ЛАБІЛЬНІСТЬ

Л

(з лат. *labilis* ковзкий, не сталий) афективна нестійкість настрою з вираженими проявами емоцій, які часто змінюються

ЛІДЕР

(з англ. *leader* той, хто веде, перший) член групи з найвищим соціальним статусом, згідно з яким інші члени групи визнають за ним право ухвалювати рішення в значущих ситуаціях. Л. може бути: формальним – офіційно призначеним, юридично узаконеним; неформальним – реально прийнятим колективом/соціумом

ЛІКУВАЛЬНА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА (ЛФК)

комплекс фізичних вправ, спрямованих на лікування, реабілітацію та профілактику захворювань опорно-рухового апарату фахівець, професійна діяльність якого пов'язана з корекцією мовлення, подолання мовленнєвих та психофізіологічних вад шляхом проведення індивідуальних і групових занять

ЛОГОПЕД

ЛОГОРИТМИКА

система музично-ритмічних вправ. Вони включають в себе слово, рух і музику. Заняття з логоритмики допомагають дитині в розвитку мови

ЛОРДОЗ

(гр. *lordós* – *зігнутий*) – вигин хребта, звернений опуклістю вперед. Формується у шийному і поперековому відділах хребта, забезпечуючи компенсацію фізіологічного кіфозу або як наслідок природженого або патологічного вивиху стегна чи тазостегнових суглобів

ЛЮДИНА З ІНВАЛІДНІСТЮ

особа зі стійким розладом функцій організму, з умовленим захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що призводить до обмеження нормальної життєдіяльності, викликає в особи потребу в соціальній допомозі й посиленому соціальному захисті, а також виконання з боку держави відповідних заходів для забезпечення її законодавчо визначених прав (Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», ст. 1)

МЕДИКО-ПЕДАГОГІЧНА КОМІСІЯ

М

організується для медико-педагогічного вивчення дітей з тими чи іншими дефектами для встановлення діагнозу й направлення їх у спеціальні навчально-виховні заклади або оздоровчі установи. До її складу входять дитячий психоневролог або лікар іншої спеціальності, педагог-дефектолог, логопед і педагог масової школи. М.-п. к. надає консультації педагогам та батькам щодо режиму навчання й виховання аномальних дітей з

МЕДИЧНА ДОПОМОГА

урахуванням їхніх індивідуальних особливостей

діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику та лікування у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами

МЕДІА-ОСВІТА

(англ. *media education*, від лат. *media* –засоби) напрям у педагогічній науці, сформувався у другій половині ХХ ст.

Головними завданнями М.-о. є підготовка тих, хто навчається, до життя в інформаційному суспільстві, формування в них уміння користуватися інформацією в будь-якому вигляді, здійснювати комунікації, усвідомлювати наслідки впливу на людину засобів інформації, особливо засобів масової комунікації

МЕДІАЦІЯ

процедура врегулювання спору (конфлікту) шляхом переговорів сторін цього спору (конфлікту) за допомогою одного або кількох нейтральних неупереджених посередників (медіаторів), які мають відповідну підготовку, навички та викликають довіру у обох сторін конфлікту

МЕЙНСТРИМІНГ

стратегія, за якої учні з особливими потребами спілкуються з однолітками на святах, у межах різних дозвіллевих програм і водночас можуть навчатись у різних закладах освіти

МЕНЕДЖЕР ОСВІТИ

професійний керівник освіти, який має відповідну підготовку

МЕРЕЖЕВІ ТЕХНОЛОГІЇ

призначені для телекомунікаційного спілкування учнів з викладачами,

колегами, працівниками бібліотек, лабораторій, установ освіти тощо. Телекомунікаційний доступ до баз даних здійснюється через всесвітню мережу Internet

МЕТА (ЦІЛЬ) НАВЧАННЯ

ідеальне передбачення кінцевих результатів навчання; те, до чого прагнуть учитель, учні. Процес навчання переслідує три основні групи взаємопов'язаних цілей: 1) освітня – озброєння учнів науковими знаннями, спеціальними й загальнонавчальними вміннями, навичками; 2) розвиваюча – розвиток мови, мислення, паняті, творчих здібностей, рухової та сенсорної систем; 3) виховна – формування світогляду, моралі, естетичної культури тощо

МЕТОД

(від грец. – шлях дослідження чи пізнання) – спосіб організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями розглядуваного об'єкта. З розвитком науки відбувається розвиток і диференціація М., що приводить до виникнення вчення про М. –методології

МЕТОД ІНКЛЮЗИВНОГО ВИХОВАННЯ

спосіб діяльності вчителя і учнів з метою досягнення поставленої виховної, корекційно-розвивальної мети

МЕТОД НАВЧАННЯ

спосіб упорядкованої взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів, спрямованої на розв'язання навчально-виховних завдань; мікродіяльність, до структури якої входять взаємопов'язані ціль, зміст,

МЕТОД ПОРТФОЛІО	спосіб засвоєння, форма співпраці суб'єктів навчання та результат метод навчання, оцінювання і атестації, який широко застосовується в освіті
МЕТОД ПРЕЗЕНТАЦІЇ	метод, який використовується для представлення досягнень або викладення матеріалу, що вимагає унаочнення у максимальному обсязі
МЕТОД ПРОЕКТІВ	організація навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів, які повинні відповідати інтересам дітей та поєднувати розумову та практичну діяльність
МЕТОДИКА	галузь педагогічної науки, яка досліджує закономірності вивчення певного навчального предмета. До змісту методики як часткової дидактики входить: 1) встановлення пізнавального й виховного значення даного навчального предмета і його місця в системі шкільної освіти; 2) визначення завдань вивчення даного предмета і його змісту; 3) вироблення відповідно до завдань і змісту навчання методів, методичних засобів і організаційних форм навчання. Термін «методика навчання» вживається у вузькому значенні – як учення про методи навчання
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ	сукупність упорядкованих знань про принципи, зміст, методи, засоби і форми організації освітнього процесу з окремих освітніх компонентів, що забезпечують розв'язання навчальних завдань
МЕТОДИКА РОЗВИВАЛЬНОГО	сукупність змісту, методів і прийомів

НАВЧАННЯ

навчання, спрямованих на розвиток розумових (і фізичних) сил учня, в основі вибору яких лежить ідея орієнтування не на досягнутий (актуальний) рівень розвитку учня, а на «зону ближнього розвитку» (Л. С. Виготський)

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ

взаємне узгодження навчальних програм, зумовлене системою наук і дидактичною метою. М. з. відображають комплексний підхід до виховання й навчання, який дає можливість виділити як головні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними предметами

МІКРОТЕХНОЛОГІЇ

технології, спрямовані на розв'язання вузьких оперативних задач, які відносяться до індивідуальної взаємодії або самовпливу суб'єктів педагогічного процесу

МНЕМОТЕХНІКА (МНЕМОНІКА)

(з грецької «mnemonikon» – мистецтво запам'ятовувати) – це сукупність прийомів та способів, які спрощують запам'ятовування і збільшують обсяг пам'яті. Це відбувається завдяки утворенню асоціацій, упорядкуванню інформації у вигляді комплексних візуальних образів

МІЖНАРОДНА КЛАСИФІКАЦІЯ ХВОРОБ, 10 ВЕРСІЯ (МКХ 10)

міжнародна стандартна діагностична класифікація для всіх загально-епідеміологічних, багатьох управлінських питань у сфері медицини та клінічного використання. Окрім уможливлення зберігання та отримання діагностичної інформації для клінічних, епідеміологічних та

	якісних цілей, ці записи також створюють базис для складання національної статистики щодо рівнів захворюваності та смертності країн-членів ВООЗ
MOBILE LEARNING (M-LEARNING)	передача знань на мобільний пристрій із використанням WAP або GPRS технологій
МОБІЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА	особистісна здатність адаптування до змін, що забезпечує стабільність розвитку фахівця та активну професійну позицію
МОДЕРАЦІЯ	метод, який у невимушеній колегіальній атмосфері і за самостійної участі кожного учасника дозволяє цілеспрямовано, ефективно і конструктивно розглядати теми, проблеми і задачі, зосередившись на їхньому змісті
МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТИ	зміни в системі освіти з метою досягнення його відповідності сучасним вимогам і підвищення його ефективності без докорінних змін, притаманних реформуванню
МОДИФІКАЦІЯ	зміни змісту або концептуальної складності навчального завдання
МОДИФІКАЦІЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА	зміна змісту (шляхом спрощення, виключення, об'єднання тощо) навчання з урахуванням особливих освітніх потреб учнів із зміною загального обсягу навчального навантаження та очікуваних результатів навчання
МОДУЛЬНА СИСТЕМА НАВЧАННЯ	суть технології полягає в тому, що учень самостійно чи з певною долею допомоги досягає конкретної мети навчання в процесі роботи з навчальним модулем. Організація навчання на основі спеціально

МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ

розроблених модулів, як змістовно-організаційних, загальнодидактичних та інших

цілісний алгоритм організації повного засвоєння знань та вмінь за модульним принципом з дотримання психолого-педагогічних і кібернетичних вимог до освітнього процесу та рейтинговим підсумуванням результатів навчання за семестр, рік і весь період навчання період життя й розвитку дитини від 6 (7) до 10 років. Розвиток психіки дітей у цей період відбувається головним чином на основі провідної діяльності – навчання

МОЛОДШИЙ ШКІЛЬНИЙ ВІК

МОНІТОРИНГ В ОСВІТІ

постійне відстежування певного процесу в освіті з метою виявлення його відповідності бажаному результату або початковим припущенням

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ

систематична і регулярна процедура збору, обробки, збереження даних щодо важливих освітніх аспектів на національному, регіональному та місцевому рівнях

МОТИВАЦІЯ

система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки. Як мотиви можуть виступати: уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини

МОТИВ НАВЧАННЯ

(*фр. motif – рухаю*) – внутрішня спонукальна сила, яка забезпечує рух особистості до активної пізнавальної діяльності. З психологічного погляду мотиви є внутрішніми рушіями навчальної діяльності. Від рівня

МУЛЬТИКУЛЬТУРНА ОСВІТА

сформованості мотивів багато в чому залежить успішність і результативність учіння

освіта, спрямована на збереження і розвиток культурних цінностей, норм, зразків і форм діяльності певного суспільства, на передавання їх та інноваційних новоутворень молодому поколінню

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ

поєднання різних засобів комунікації, різних медіа, тобто сукупність аудіовізуальних засобів (текстів, телебачення, аудіо- і відеопродукції, комп'ютерних технологій тощо), які дозволяють гнучко керувати потоками різної інформації

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

пов'язані із створенням мультимедіа-продуктів: електронних книг, енциклопедій, комп'ютерних фільмів, баз даних. У цих продуктах об'єднуються текстова, графічна, аудіо - та відеоінформація, анімація. Мультимедіа-технології перетворили комп'ютер на повноцінного співрозмовника, дозволили учням, не виходячи з аудиторії, будинку, бути присутніми на лекціях видатних вчених, брати участь у конференціях, діалогах, вести кореспонденцію

НАВИЧКИ

Н

навчальні дії, які набувають внаслідок багаторазового виконання автоматизований характер. В міру опанування учнями знаннями й уміннями автоматизовані елементи з'являються в їхній усній і письмовій мові, в розв'язуванні математичних

задач, виконанні креслень, користуванні приладами і знаряддями праці тощо. Між уміннями й навичками існує тісний взаємозв'язок. Вміння – це готовність до свідомих і точних дій, а навичка – автоматизована ланка цієї діяльності документ, що визначає послідовність досягнення результатів навчання учнів з навчального предмета (інтегрованого курсу), опис його змісту та видів навчальної діяльності учнів із зазначенням орієнтовної кількості годин, необхідних на їх провадження, та затверджується педагогічною радою закладу освіти загальний принцип, ідея побудови освітнього середовища, перетворення його на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії з метою духовного та інтелектуального взаємозбагачення учасників

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

– документ, який визначає перелік навчальних предметів, що вивчаються в конкретному навчальному закладі, послідовність їх вивчення та кількість годин, що відводяться на вивчення кожного з них за роками навчання, тижневу й річну кількість годин і в зв'язку з цим – структуру навчального року

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ

основи відповідної науки або мистецтва: знання, вміння й навички, що мають загальноосвітній характер і відповідають меті навчання й виховання учнів певної вікової групи. Н. п. – дидактично обґрунтована система знань, вмінь і навичок, відібраних із відповідної науки чи

мистецтва для вивчення в навчальному закладі. Перелік і взаємозв'язки. Н. п. у конкретному навчальному закладі визначаються навчальним планом

НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ

науково обґрунтована система знань, умінь, навичок, зібраних з відповідних галузей науки, техніки й культури для вивчення. Обсяг, зміст і послідовність вивчення П. н. має відповідати навчальним планам і програмам для загальноосвітньої школи, профтехучилищ, середніх спеціальних навчальних закладів тощо, зміст – узгоджуватися з дидактичними принципами

НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

система організації навчально-виховної діяльності, в основі якої – органічна єдність і взаємозв'язок викладання й учіння; спрямована на досягнення цілей навчання й виховання. Визначається

навчальними планами, навчальними програмами, а також планами виховної роботи відповідних навчальних закладів, включає всі види обов'язкових навчальних занять (уроки, лекції, семінари, лабораторні заняття, навчальну і виробничу практику) і позакласної (позааудиторної) роботи учнів

НАВЧАЛЬНИЙ РІК

час, що відводиться для занять у навчальному закладі, від їхнього початку до літніх канікул. В Україні Н. р. у школах і середніх спеціальних навчальних закладах починається 1 вересня; Н. р. в школі поділяється на навчальні чверті, а в середніх спеціальних навчальних закладах та

НАВЧАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

вузах – на семестри. З метою організації відпочинку учнів шкіл, збереження їхнього здоров'я встановлюються канікули: осінні, зимові, весняні й літні. В середніх спеціальних і вищих навчальних закладах є зимові та літні канікули різноманітні за змістом і обсягом види самостійної навчальної роботи, які виконуються учнями за вказівками учителя, обов'язкова складова процесу навчання й важливий засіб його активізації

НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЦЕНТР

заклад освіти для осіб з ООП, зумовленими складними порушеннями розвитку

НАВЧАННЯ

процес цілеспрямованої, послідовної взаємодії вчителя й учнів, спрямований на засвоєння всіх компонентів змісту освіти

НАГЛЯДОВА (ПІКЛУВАЛЬНА) РАДА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

рада, створена за рішенням засновника відповідно до спеціальних законів. Порядок формування наглядової (підклубальної) ради, її відповідальність, перелік і строк повноважень, а також порядок її діяльності визначаються спеціальними законами та установчими документами закладу освіти. Н. р. з. о. сприяє вирішенню перспективних завдань його розвитку, залученню фінансових ресурсів для забезпечення його діяльності з основних напрямів розвитку й здійсненню контролю за їх використанням, ефективній взаємодії закладу освіти з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, науковою

НАОЧНІСТЬ У НАВЧАННІ

громадськістю, громадськими організаціями, юридичними та фізичними особами

один з основних принципів дидактики, відповідно до якого навчання будується на конкретних образах, що безпосередньо сприймаються учнями

НАСТАВНИЦТВО

форма професійної підготовки і цілеспрямованого виховання висококваліфікованих працівників, здійснювана працівниками-наставниками. Наставник поряд із навчанням професії вводить нового працівника у сферу соціально-психологічних стосунків, через які відбувається реалізація його професійної ролі

НАСТУПНІСТЬ у навчанні

послідовність і системність у розміщенні навчального матеріалу, зв'язок і узгодженість ступенів і етапів навчально-виховного процесу. Здійснюється при переході від одного уроку до наступного, від одного року навчання до наступного. Досягнення Н. в шкільній практиці забезпечується методично і психологічно обґрунтованою побудовою програм, підручників, дотриманням послідовності руху від простого до складнішого в навчанні та організації самостійної роботи учнів і взагалі всією системою методичних засобів

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

історично зумовлена і створена самим народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих

поколінь, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь. Н. в. – це виховання підростаючих поколінь у дусі українського виховного ідеалу на багатовікових традиціях. Н. в. ґрунтується на засадах родинного виховання, на ідеях і засобах народної педагогіки, що уособлюють вищі зразки виховної мудрості українського народу. Основні принципи Н. в. – гуманізм, демократизм, народність, єдність родинного і шкільного впливу, природовідповідність, виховання у праці, самодіяльність учнів

концепція розвитку повної загальної середньої освіти, запропонована Міністерством освіти і науки України у 2016 році. У Концепції йдеться про формування нової школи, побудованої на принципах демократизму, дитиноцентризму, гуманізму, відповідальності, компетентнісному та аксіологічному підходах, поваги до кожного учасника освітнього процесу сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передавання інформації за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

ОБДАРОВАНІ ДІТИ

О

діти, що виявляють загальний або спеціальний нахил до музики, малювання, техніки та ін. Дитячу обдарованість прийнято

ОБДАРОВАНІСТЬ	<p>діагностувати за темпом розумового розвитку – ступеня випередження, за інших рівних умов, своїх ровесників; на цьому засновані тести розумової обдарованості, коефіцієнт інтелектуальності</p> <p>якісно своєрідне поєднання здібностей, які забезпечують успішне виконання діяльності, широту людських можливостей (загальні здібності), розвинутий розумовий потенціал, сукупність задатків і талантів</p>
ОБМЕЖЕНА МОЖЛИВІСТЬ	<p>утрата здатності (унаслідок наявності дефекту) виконувати певну діяльність у межах того, що вважається нормою для людини</p>
ОБМЕЖЕННЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ	<p>неможливість виконувати повсякденну діяльність способом та в об'ємі, звичайному для людини, що створює перешкоди в соціальному середовищі, ставить її в незручне становище порівняно зі здоровими й проявляється частковою або повною втратою здатності до самообслуговування, пересування, орієнтації, спілкування, навчання, контролю за поведінкою, а також значним обмеженням обсягу трудової діяльності, зниженням кваліфікації і призводить до соціальної дезадаптації</p>
ОБРАЗНЕ МИСЛЕННЯ	<p>конкретне мислення, яке реалізується у вигляді аналізу й поєднання образів. О. м. чітко виражене в дитячому віці. На ньому значною мірою ґрунтуються процеси оволодіння індивідом соціальним досвідом у ранньому дитинстві й підлітковому віці. Деякі педагоги і психологи вважають О. м.</p>

ОЛГОФРЕНІЯ

основною формою мислення уроджене або рано придбане (у перші 3 роки життя) слабоумство. Виражається в недорозвиненні всієї психіки, переважно інтелекту

ОЛГОФРЕНОПЕДАГОГ (ВЧИТЕЛЬ-ДЕФЕКТОЛОГ)

педагогічний працівник, який проводить заняття з розвитку психічних процесів, комунікативних навичок, соціальної адаптації, навиків роботи в групі. Заняття проводяться за рекомендаціями інклюзивно-ресурсного центру

ОНТОГЕНЕЗ

процес розвитку людини від народження до смерті

ОПОРНА ШКОЛА

загальноосвітня школа, яка є методичним центром кількох найближчих шкіл. Завданнями О. ш. є використання, пропаганда і впровадження в практику інших шкіл досягнень психолого-педагогічної науки, вивчення й поширення досвіду кращих учителів самої О. ш. і прикріплених до неї шкіл; допомога органам освіти в організації методичної роботи, підвищенні кваліфікації й педагогічної майстерності вчителів тощо

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ

забезпечення цілісного циклу виховного процесу, що включає діагностування рівня вихованості учня й формулювання мети, планування та організацію діяльності, контроль і регулювання діяльності й відносин, аналіз виховних результатів від управління навчальним процесом, що забезпечує оптимальне (найкраще, найдоцільніше за даних умов) функціонування навчально-виховної системи. О. п. н. – вибір

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

оптимального варіанта процесу навчання в конкретній педагогічній ситуації. Основні критерії О. п. н.: результативність і якість вирішення навчально-виховних завдань; витрати часу й зусиль педагогів та учнів, які затрачені на їх досягнення

ОПТИМІЗМ

(від лат. *optimus* – найкращий) – світовідчуття, пройняте вірою в краще майбутнє, в торжество добра над злом, справедливості над несправедливістю. Протилежне – песимізм

ОРГАНИ ЧУТТЯ

спеціалізовані органи, які здійснюють сприймання (аналіз і синтез) подразнень, що їх дістає організм людини чи тварини із зовнішнього середовища (органи зору, слуху, смаку, нюху, дотику, рухових та інших відчуттів). О. ч. є периферичними відділами відповідних аналізаторів

ОСВІТА

основа інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти

ОСВІТНІЙ МОНІТОРИНГ

супроводжуюче оцінювання і поточна регуляція будь-якого процесу

ОСВІТНІЙ ОКРУГ

сукупність закладів освіти (їхніх філій), у тому числі закладів позашкільної освіти, закладів культури, фізичної культури і спорту, що забезпечують доступність освіти

ОСВІТНІЙ ОМБУДСМЕН

для осіб, які проживають на відповідній території посадова особа, на яку Кабінетом Міністрів України покладається виконання завдань щодо захисту прав у сфері освіти

ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

сфера взаємодії трьох суб'єктів: людини, яка навчає (вихователя, учителя, викладача), людини, яка навчається (вихованця, учня, студента), і середовища, що створюється як результат їхньої взаємодії. Структура освітнього простору має, як мінімум, дві проєкції. Перша – представлена різними полями (культурне, інформаційне, політичне

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

й т. ін.), друга – простір різних навчальних дисциплін (предметів) система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ

новостворені або вдосконалені технології навчання, виховання, управління, які істотно змінюють структуру і якість освітнього процесу, продукти інноваційної діяльності

ОСВІТНІ ПОСЛУГИ

дії або процеси в системі освіти, які забезпечують потреби споживачів. О. п. первинний структурний елемент системи освіти, а їхня сукупність формує інтегральний процес освіти, «залучаючи» до нього всі основні компоненти: людські ресурси, матеріально технічну базу, форми й методи навчання та виховання, методику та організацію освітнього

процесу та ін. Комплекс О. п. закладу освіти формує його сервісну систему та містить основні типи: базові (ядерні) і периферійні (супровідні). Базові О. п. забезпечують споживачам базову (родову) потребу освіченість (освітній рівень). Периферійні О. п. підтримують процес надання базових послуг (охорону здоров'я, організація відпочинку й т. ін.). Розмежування О. п. на базові та периферійні визначається національними стандартами, нормами й традиціями освіти, що склались у тій чи іншій країні, а також специфікою конкретного закладу освіти

ОСВІТНІ ТРУДНОЩІ

труднощі у навчанні, які впливають на процес здобуття освіти та результати навчання здобувачів освіти відповідного року навчання

ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

складник змісту освіти, що відображає певну сферу вивчення або об'єднує споріднені сфери

ОСВІТНЯ ДІАГНОСТИКА

процес визначення результатів освітньої діяльності учнів і вчителя з метою виявлення, аналізу, оцінювання і корекції навчання

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та/або неформальній освіті

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів вивчення, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання

ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ

технологія, що відображає загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору. Призначена для прогнозування розвитку освіти, її конкретного проектування і планування, передбачення результатів, а також визначення відповідних освітнім цілям стандартів досвід здобувачів освіти, їх потреби, які мотивують до навчання, знання та вміння, які формуються у різному освітньому середовищі (школі, родині), різноманітних соціальних ситуаціях і зумовлюють формування ставлення до них

ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

згідно з законом України «Про освіту» – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як до суб'єкта виховної взаємодії. О. п. – базова ціннісна орієнтація педагога, яка визначає його позицію у взаємодії з кожною дитиною й колективом. Сучасне розуміння особистісного (або особистісно-центрованого) підходу визначили в 60-ті роки представники напряму гуманістичної психології (К. Роджерс, А. Маслоу, Р. Мей, В. Франкль), які твердили, що повноцінне виховання можливе лише в тому випадку, коли школа служитиме лабораторією для відкриття унікального «Я» кожної дитини. О. п. передбачає допомогу

ОСОБА З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД

ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНА ТЕХНОЛОГІЯ

вихованцю в усвідомленні себе особистістю, у виявленні, розкритті його можливостей, становленні самосвідомості

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНА ОСВІТА

освітня технологія, головною метою є взаємний та плідний розвиток особистості педагога та здобувачів освіти на основі рівності в спілкуванні й партнерства в спільній діяльності

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ

освіта, що забезпечує розвиток і саморозвиток особистості, виходячи з виявлення її індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання і предметної діяльності

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У РОБОТІ З УЧНЯМИ

спосіб організації навчання, в процесі якого забезпечуються врахування можливостей і здібностей учнів і створюються необхідні умови для розвитку їх індивідуальних здібностей

ОСОБИСТІСТЬ

повага особистої гідності кожної дитини, її індивідуальних життєвих цілей, запитів та інтересів; процес, спрямований на розвиток і саморозвиток учня, становлення його як особистості з урахуванням індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей

цілісність соціальних властивостей людини, продукт суспільного розвитку і залучення індивіда до системи соціальних відносин активної предметної діяльності і спілкування. Індивід стає особистістю у процесі освоєння соціальних функцій і розвитку самосвідомості, тобто усвідомлення своєї самототожності і неповторності як

суб'єкта діяльності та індивідуальності, але саме як член соціуму. Прагнення злитися із соціальною спільністю (ідентифікуватися з нею) і разом з тим – до відокремлення, прояву творчої індивідуальності робить особистість і продуктом, і суб'єктом соціальних відносин, соціального розвитку. Формування особистості здійснюється в процесах соціалізації індивіда і спрямованого виховання: освоєння ним соціальних норм і функцій соціальних ролей за допомогою оволодіння різноманітними видами і формами діяльності

ОСОБЛИВІ ПОТРЕБИ

термін, прийнятий до вживання в останнє десятиліття, використання якого базується на гуманістичному підході до особистості, що має фізичні та психічні вади (на відміну від термінів «інвалід», «дефектність», «відставання»). Синонім потреба дитини, яка має певні особливості щодо умов розвитку. До П. о. можуть належати вітальні (життєві) потреби уживання певної їжі й задоволення потреб у харчуванні; особливі пристосування для нормальної життєдіяльності); соціально психологічні потреби (у спеціальній освіті, у конкретних медичних, реабілітаційних, педагогічних, психологічних, соціальних послугах) система заходів, спрямованих на збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

ОЦІНКА ПОТРЕБИ УЧНЯ В НАДАННІ ПІДТРИМКИ

ОЦІННЕ СУДЖЕННЯ

ОЦІНЮВАННЯ

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПАРАДИГМА

ПАСИВНІСТЬ

та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості її життя процес визначення потреби учня в наданні йому підтримки в освітньому процесі та її рівня

характеризує процес навчання і відображає кількісний і якісний результати процесу навчання: ступінь засвоєння знань і вмінь з навчальних предметів та рівень розвитку учнів. Використовується у процесі контрольної-оцінної діяльності при безбальному оцінюванні

(*фр. evaluation від лат. value ціна, вартість*) – процес встановлення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні змісту предмета в порівнянні з вимогами діючих програм. Оцінювання є особливою стороною контролю, а педагогічна оцінка його результатом результати, яких учні мають досягти на певному етапі освітнього процесу

П

наукова теорія, втілена в системі понять, що відображає суттєві ознаки дійсності; визнані всіма наукові досягнення, що дають науковій спільноті модель постановки проблеми та її розв'язання протягом певного історичного періоду

(*від лат. passivus – недіяльний*) – особливість поведінки людини, у стійких формах – риса характеру, яка виражається у відсутності в нормальній і здорової людини прагнення, потреби й

звички проявляти фізичну або розумову активність, енергію, наполегливість, ініціативність

ПАТРІОТИЗМ

(від грец. – співвітчизник, вітчизна) – одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури

ПАТРОНАЖ

соціальна робота, спрямована на забезпечення соціальної опіки й допомоги соціально незахищеним верствам населення з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їхнього соціального статусу

ПЕДАГОГ

особа, фахом якої є навчання й виховання; шкільний учитель, вихователь дошкільного закладу, дитячого будинку, школи-інтернату, виховної колонії; працівник дитячого позашкільного закладу; викладач і вихователь середнього спеціального навчального закладу, вузу тощо

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА

напрямок педагогічного мислення й практичної діяльності, спрямований на демократизацію й гуманізацію освітнього процесу. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними метою та прагненнями, є добровільними й зацікавленими партнерами, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат

ПЕДАГОГ-ФАСИЛІТАТОР

(англ. *facilitate* - *полегшувати*) - педагог, який працює в системі особистісно-орієнтованої (гуманістичної) педагогіки і в роботі з дітьми сповідує відкритість власним думкам, переживанням, заохочення, довіру як вираження

ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ

внутрішньої особистісної впевненості в можливостях і здібностях вихованців, «емпатичне розуміння» (бачення поведінки вихованця, його реакцій, дій, навичок). Поняття запровадив К. Роджерс

процес, що відбувається між вихователем і вихованцем в ході навчально-виховної роботи і спрямований на розвиток особистості дитини. П. в. – одне з ключових понять педагогіки і науковий принцип, що лежить в основі виховання. П. в. – складний процес, який складається з багатьох компонентів – дидактичних, виховних і соціально-педагогічних взаємодій. П. в. обумовлена і опосередкована навчально-виховною діяльністю, цілями навчання і виховання. П. в. присутня в усіх видах діяльності – пізнавальній, трудовій, творчій. В основі П. в. лежить співпраця, яка є початком соціального життя людства. Взаємодія грає найважливішу роль в людському спілкуванні, у ділових, партнерських стосунках, а також при дотриманні етикету, прояві милосердя та ін. П. в. може розглядатися як процес індивідуальний (між вихователем і вихованцем), соціально-психологічний (взаємодія в колективі) і як інтегральний (що об'єднує різні виховні дії в конкретному суспільстві). Взаємодія стає педагогічною, коли дорослі (педагоги, батьки) виступають в ролі наставників. П. в. припускає рівність стосунків. Проте в стосунках із дітьми дорослі часто використовують

авторитарну дію, спираючись на свої вікові й професійні (педагогічні) переваги. Тому для дорослих П. в. пов'язана із моральними труднощами, з небезпекою перейти хитку грань, за якою починається авторитаризм, моралізаторство і, врешті-решт, насильство над особистістю. У ситуаціях нерівноправ'я у дитини настає реакція у відповідь, вона чинить пасивний опір вихованню. Досвідчені, талановиті педагоги мають особливе педагогічне чуття і такт і уміють управляти П. в. П. в., удосконалюючись за ускладненням духовних і інтелектуальних потреб її учасників, сприяє не лише становленню особистості дитини, але і творчому зростанню педагога

ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ

наука, що розробляє правила й норми поведінки педагога в його сфері професійної діяльності

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯ

а) елемент педагогічної діяльності;
б) педагогічно доцільний, спланований чи імпровізований вчинок вихователя, що спричиняє зміну педагогічної ситуації або особистісні зміни

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей

ПЕДАГОГІЧНА ЕМОЦІОКОРЕКЦІЯ

діяльність педагога, спрямована на зміну негативних емоцій вихованця (збентеженість, страх, розгубленість) на позитивні (задоволення, радість)

ПЕДАГОГІЧНА ІМПРОВІЗАЦІЯ	(<i>франц. improvisation, від лат. improvisus – несподіваний, непередбачений</i>) – знаходження педагогом під час навчально-виховного процесу несподіваного педагогічного розв’язку і миттєве його втілення. П. і. дає змогу вдосконалювати педагогічну техніку, гнучко реагувати на труднощі, що виникають
ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАЦІЯ	процес створення, поширення й використання нових засобів (нововведень) для розв’язання тих педагогічних проблем, які досі розв’язувалися по-іншому, а також створення нового змісту, форм і методів освітньої діяльності
ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ	система поглядів на те чи інше педагогічне явище, процес, спосіб розуміння, тлумачення якихось педагогічних явищ, подій; провідна ідея педагогічної теорії
ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ	характеристика високого рівня педагогічної діяльності. Критеріями П. м. педагога виступають такі ознаки його діяльності: гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість (оригінальність). П. м. ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Необхідними умовами П. м. є гуманістична позиція педагога й професійно значимі особистісні риси і якості
ПЕДАГОГІЧНА РЕФЛЕКСІЯ	(<i>від лат. reflexio – відображення, аналіз, обернення назад</i>) система процесів, що забезпечують аналіз цілей, завдань, способів, прийомів і

**ПЕДАГОГІЧНИЙ
(ПЕДАГОГІЧНА
ТАКОВНІСТЬ)**

ТАКТ

предметного змісту самої педагогічної діяльності, викликають трансформацію особистісного ставлення до себе та інших учасників педагогічної взаємодії (від лат. – *дотик, відчуття, почуття*) – почуття міри в застосуванні засобів педагогічного впливу на дітей. Проявляється в умінні вчителя поводитися належним чином, просто й переконливо розмовляти з вихованцями, поважати їхню гідність, ставити розумні й педагогічно обгрунтовані вимоги. Основою П. т. є глибоке знання психології дітей, індивідуальний підхід у навчанні й вихованні. Прояв П. т. – важлива умова формування авторитету вчителя, одне з джерел сили й ефективності його впливу на дітей

ПЕДАГОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ

здатність учителя застосовувати теоретичні положення філософії, психології, педагогіки, методики в конкретних педагогічних ситуаціях навчально-виховної роботи; вирішувати педагогічні завдання; використовувати педагогічні ідеї в конкретних ситуаціях діяльності; «бачити» у конкретному явищі його педагогічну суть. П. м. дозволяє вчителеві проникати в причинно-наслідкові зв'язки педагогічного процесу, аналізувати свою діяльність, погляди, переживання, знаходити науково обгрунтоване пояснення успіхів і недоліків, передбачати результати роботи

**ПЕДАГОГІЧНЕ
МОДЕЛЮВАННЯ**

складання проекту виховного заходу педагогом у власному уявленні: сценарії, ролі, виховні завдання; варіанти охоплення всіх дітей,

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ

передбачення результату система органічної соціально-психологічної дії учителя-вихователя і вихованця у всіх сферах діяльності, що має певні педагогічні функції, спрямована на створення оптимальних соціально-психологічних умов активної та результативної життєдіяльності особистості

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД

сукупність знань і навичок, набутих на основі й у процесі безпосередньої педагогічної діяльності; форма засвоєння педагогом раціональних здобутків минулої педагогічної діяльності. Передовий педагогічний досвід збагачує практику навчання й виховання, сприяє розвитку педагогічної думки і служить найбільш вірним і надійним критерієм істинності вироблених педагогікою теоретичних положень, принципів, правил, методів навчання й виховання і організаційних форм навчання підростаючих поколінь

ПЕДАГОГІЧНИЙ КОУЧИНГ

технологія інноваційного менеджменту, що сприяє розвитку потенціалу особистості та груп людей, які спільно працюють (педагогічного колективу), а також забезпечує максимальне розкриття й ефективну реалізацію цього потенціалу

ПЕДАГОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ

система цілеспрямованого збирання, опрацювання й використання інформації про діяльність освітніх систем або їх окремих елементів, яка забезпечує неперервне відстеження її стану з метою контролю, оцінювання, коригування та прогнозування розвитку способ організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПАТРОНАЖ

передбачає забезпечення ними засвоєння освітньої програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС

цілеспрямована, свідомо організована, динамічна взаємодія вихователів і вихованців, у процесі якої вирішуються суспільно необхідні завдання освіти й гармонійного виховання

ПЕДАГОГІЧНИЙ СТИЛЬ

характерні риси педагогічної майстерності, які традиційно складаються в досвіді учителів. П. с. є своєрідним «почерком», певною манерою педагогічних дій і притаманний кожному вчителю

ПЕДАГОГІЧНІ ЗДІБНОСТІ

сукупність психічних рис особистості, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення. П. з. насамперед передбачають відповідну спрямованість особи (світоглядну, політичну, моральну); ділові якості (спеціальні педагогічні уміння, навички, досвід); риси характеру (вміння спілкуватися з дітьми, підлітками, емоційна врівноваженість)

ПЕДАГОГІЧНО ЗАНЕДБАНІ ДІТИ

переважно фізично та психічно здорові діти та підлітки, які стали занедбанними через неправильне виховання чи відсутність його протягом тривалого часу. Характерною особливістю цих дітей є прагнення задовольнити свої бажання, не зважаючи на вимоги оточення. У таких дітей формуються негативні риси характеру (грубість,

лінощі, нечесність, брехливість, жорстокість тощо). Відхилення від моральної норми набувають у них стійкого характеру, що ви являється в прогулюванні уроків, бійках, уживанні наркотичних речовин

ПЕРЕВІРКА ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ

структурний елемент процесу навчання, який відповідно до принципів систематичності, послідовності, міцності знань здійснюється протягом усього навчального року. Види перевірки та оцінювання знань: поточна, тематична перевірка і оцінювання в процесі навчальних занять; четвертна, річна, перевідні й випускні экзамени

ПІДТРИМКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

підтримка, що надається здобувачам освіти постійно або тимчасово та передбачає створення для них сприятливих для навчання умов у закладі освіти, а також здійснення додаткових заходів, спрямованих на подолання їх освітніх труднощів

ПІЗНАННЯ

процес цілеспрямованого активного відображення об'єктивного світу у свідомості людей. П. є специфічною, вищою формою відображення. На відміну від нижчих форм відображення воно здатне виходити за межі наявного стану речей, тобто відображати не тільки сучасне, а й майбутнє, не лише дійсне, а й численні можливості – конкретні й абстрактні – для вибору тієї з них, що найбільше відповідає інтересам людини

ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ

один з методів арт-терапії, який передбачає взаємодію з піском. Він є способом спілкування дитини або дорослого з навколишнім світом і

самим собою, а також засобом зняття внутрішньої напруги. Ефективність методу базується на благотворній дії піску на дрібну моторику, відповідно, поліпшуються когнітивні та психічні функції організму

ПОВЕДІНКА

система взаємопов'язаних реакцій і дій людини й тварин у взаємодії з навколишнім середовищем. Фізіологічною основою П. є система безумовних і умовних рефлексів. П. людини є системою дій і вчинків, які мають моральне значення й підлягають моральній оцінці незалежно від того, з яких причин їх зроблено. В цьому розумінні говорять і про П. учня в школі, родині, у громадських місцях тощо. Згідно з цим виховання П. як системи вчинків є насамперед моральним вихованням

ПОВНА ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА

систематизована та передбачена відповідними державними стандартами сукупність результатів навчання і компетентностей, здобутих особою на рівнях початкової, базової середньої та профільної середньої освіти

ПОНЯТТЯ

одна з форм мислення, в якій відображаються загальні істотні властивості предметів та явищ об'єктивної дійсності, загальні взаємозв'язки між ними у вигляді цілісної сукупності ознак

ПОРТФОЛІЙНЕ ОЦІНЮВАННЯ

сучасний спосіб оцінювання навчальних досягнень учнів, який передбачає цілеспрямований систематичний збір учнівських робіт у різноманітних видах для засвідчення прогресу у навчанні

ПОРТФОЛІО

спеціально спланована та організована

індивідуальна добірка матеріалів і документів, яка демонструє зусилля, динаміку і досягнення учнів у різних сферах

ПОРТФОЛІО УЧИТЕЛЯ

засіб фіксування, збирання і систематизації матеріалів, який показує рівень професіоналізму вчителя і уміння вирішувати задачі професійної діяльності

ПОСЛІДОВНІСТЬ НАВЧАННЯ

дидактичний принцип, згідно з яким вивчення нового матеріалу готується попереднім навчанням. Послідовність робить процес навчання безперервним. Принцип П. н. враховується в шкільних програмах та підрубриках і реалізується в самому навчанні. Він відображається в таких правилах навчання: йти від простого до складного, від відомого до невідомого, від близького до далекого, від легкого до важкого, від конкретного до абстрактного

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

перший рівень повної загальної середньої освіти, що передбачає виконання учнем вимог до результатів навчання, визначених державним стандартом початкової освіти

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

заклад освіти I ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує початкову освіту форма суб'єктивного, безпосередньо переживаного відношення людини до явищ навколишньої дійсності, до інших людей і їхніх вчинків, до самого себе і своїх дій

ПОЧУТТЯ

ПОЯСНЕННЯ

метод усного викладу навчального матеріалу, метою якого є аналіз, тлумачення й доказ різних положень навчального матеріалу шляхом

розкриття причинно-наслідкових та інших зв'язків і закономірностей. Поєднується на уроці з описом, бесідою, демонстрацією, дослідом тощо

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ

вимоги, що визначають, як саме мають реалізовуватися стосунки між учасниками освітнього процесу, щоб освітнє середовище було вільним від будь-якого насильства та формувало атмосферу конструктивного спілкування та співпраці

ПРАКТИЧНИЙ ПСИХОЛОГ

педагогічний працівник, який займається вивченням та моніторингом психічного розвитку дитини з особливими освітніми потребами; психологічний супровід; надання корекційно-розвиткових послуг за рекомендаціями інклюзивно-ресурсних центрів; консультативна робота з батьками дитини; просвітницька робота щодо формування психологічної готовності в учасників освітнього процесу до взаємодії в інклюзивному середовищі

ПРЕВЕНТИВНА ДОПОМОГА

вид соціальної допомоги, що полягає в попередженні негативних явищ, проблем професійної діяльності чи особистого життя індивіда, які можуть призвести до кризової ситуації чи критичного загострення проблеми. П.д. полягає в попередженні можливих фізичних, психологічних та інших колізій в окремих індивідів та груп; збереженні, підтримці та захисті нормального рівня життя і здоров'я людини; сприянні в досягненні поставлених цілей та розкритті внутрішніх потенціалів особистості

**ПРЕДМЕТНА
КОМПЕТЕНТНІСТЬ**

освоений учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної зі здобуванням нового знання, його перетворення і застосування

ПРИЙОМ НАВЧАННЯ

окремі операції, розумові чи практичні дії вчителя або учнів, які розкривають чи доповнюють спосіб засвоєння матеріалу, що виражає даний метод

ПРИЙОМНІ ДІТИ

діти сироти й діти, позбавлені батьківського піклування, влаштовані до прийомної сім'ї (Закон України «Про забезпечення організаційно правових умов соціального захисту дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», ст. 1)

ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ

основні вихідні положення теорії навчання. Вітчизняна педагогічна наука розкриває систему дидактичних принципів, виходячи з наукового розуміння суті виховання й навчання. Ця система ґрунтується на принципах: зв'язку змісту й методів навчання з національною культурою і традиціями; виховуючого характеру навчання, науковості, систематичності, наступності, свідомості й активності учнів, наочності, доступності, індивідуалізації процесу навчання, уважного вивчення інтересів, здібностей, нахилів кожного учня

**ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОГО
ПАРТНЕРСТВА**

рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей

**ПРИНЦИП
ПРИРОДОВІДПОВІДНОСТІ**

педагогічний принцип, згідно з яким вихователь у своїй діяльності повинен керуватися факторами природного розвитку дитини (Я. А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці)

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ

один з типів розвиваючого навчання, істотною відмінністю якого є зближення психології мислення людини з психологією навчання. П. н. найповніше відповідає завданням розвитку творчого мислення учнів (студентів). Суть П. н. полягає в пошуковій діяльності учнів, яка починається з постановки питань, розв'язання проблем і проблемних завдань, закладених у навчальних програмах і підручниках, у проблемному викладі й поясненні знань учителем, у різноманітній самостійній роботі учнів

ПРОЕКТНЕ НАВЧАННЯ

суть полягає в досягненні дидактичної мети через детальну розробку навчальної проблеми, яка повинна завершитись реальним практичним результатом (проектом)

ПРОЄКТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

цілеспрямоване творче попереднє визначення і конструювання програми спільної діяльності суб'єктів та її подальшої реалізації, яка спрямована на забезпечення особистісно-розвивального підходу

ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ

зміна якостей і властивостей особистості під впливом професійних чинників діяльності. Відзначається підвищеним рівнем агресивності, неадекватності сприйняття ситуацій і людей; має епізодичний або стійкий, поверховий або глобальний, позитивний або негативний характер. Завдяки постійному тиску на спеціаліста як зовнішніх, так і внутрішніх чинників з'являється ризик формування неповноцінного спеціаліста, який не може відновити

ПРОЦЕС НАВЧАННЯ

позитивний стан без стороннього втручання і допомоги
специфічна форма пізнання об'єктивної дійсності, оволодіння суспільно-історичним досвідом людства;
двосторонній процес взаємопов'язаних діяльностей учителя (діяльності викладання й діяльності з організації й управління навчальною діяльністю учня) і діяльності учня (учіння), спрямований на оволодіння учнями системою знань з основ наук, вмінь і навичок їх практичного застосування, розвиток творчих здібностей учнів

ПСИХОКОРЕКЦІЯ

система заходів, спрямованих на виправлення недоліків психологічного розвитку чи поведінки людини з допомогою спеціальних заходів психологічного впливу

ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ

психічні стани, що виявляються в неадекватній пасивності педагога, яка заважає здійснювати інноваційну діяльність

ПСИХОЛОГО ПЕДАГОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

система психологічних та педагогічних заходів, спрямованих на формування способів оволодіння знаннями, уміннями й навичками, надання психологічної допомоги, зокрема щодо формування самоутвердження і належної самооцінки особою своїх можливостей, засвоєння правил суспільної поведінки шляхом здійснення системної навчально виховної роботи

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД

комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку учнів, передбачена індивідуальною програмою розвитку. Психолого-педагогічний супровід

включає в себе надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ

взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПОСЛУГИ

комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, реабілітаційних установ системи охорони здоров'я, соціального захисту, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру

РЕАБІЛІТАЦІЙНІ ПОСЛУГИ

Р

послуги, спрямовані на відновлення оптимального фізичного, інтелектуального, психічного й соціального рівня життєдіяльності особи з метою сприяння її інтеграції в суспільство

РЕАБІЛІТАЦІЯ

комплекс заходів спрямованих на відновлення здоров'я, функціонального стану і працездатності організму, порушених хворобами, травмами, фізичними, хімічними і соціальними чинниками

РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

3 система медичних, психологічних, педагогічних, фізичних,

професійних, трудових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму, усуненні обмежень їхньої життєдіяльності для досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство осіб з особливими потребами

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

сукупність новоутворень і змін, які були цілеспрямовано запрограмовані перед початком навчального процесу і з якими учень переходить на вищу ланку освіти; комплекс знань і умінь (компетентностей), одержаних у процесі навчання, які учень може продемонструвати по закінченні навчання

РЕЙТИНГ

(від англ. *rating* – оцінка, порядок, класифікація) – термін, який означає суб'єктивну оцінку якогось явища за заданою шкалою. За допомогою Р. здійснюється первинна класифікація соціально-педагогічних об'єктів за ступенем вираження спільної для них властивості (експертні оцінки). Р. служить основою для побудови різноманітних шкал оцінок, зокрема при оцінці різних сторін навчальної і педагогічної діяльності

РЕПРОДУКТИВНА ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

пізнавальна діяльність відтворюючого, виконавчого характеру (за готовою інструкцією); засвоєння учнями «готових» знань

РЕПРОДУКТИВНІ НАВЧАННЯ

МЕТОДИ

(*репродукція* – *відтворення*) – методи навчання, що ґрунтуються на репродуктивному характері

мислення учнів. Репродуктивними виступають словесні, наочні і практичні методи (розповідь, лекція, бесіда, наочність, вправи, практичні завдання) у випадках, коли зміст навчального матеріалу: а) інформативний; б) є описом способів практичних дій; в) є принципово новим чи достатньо складним для самостійного засвоєння учнями й подається у готовому вигляді. На Р. м. н. побудоване програмоване навчання

РЕСУРСНА КІМНАТА

спеціально облаштована кімната (частина кімнати), що відповідає вимогам доступності та універсального дизайну, має відповідний розподіл функціональних зон, призначена для розвитку учнів з особливими освітніми потребами, гармонізації їх психоемоційного стану та психологічного розвантаження, соціально-побутового орієнтування, формування навичок самообслуговування; надання (проведення) індивідуальних та/або групових психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (занять)

РЕФЛЕКСІЯ

усвідомлення діючим індивідом того, як він сприймається партнером по спілкуванню, тобто яким він буде партнером по спілкуванню з іншим партнером. Це психічна діяльність людини, спрямована на усвідомлення своїх власних дій і станів

РІВНІ ПІДТРИМКИ

обсяг тимчасової або постійної

підтримки учнів в освітньому процесі відповідно до їх особливих освітніх потреб, що надається в закладі освіти. З 1 січня 2022 року виділяють V рівнів підтримки дітей з ООП (I – для поодиноких, незначних труднощів, II – труднощів легкого ступеня проявів, III – труднощів помірною ступеня проявів, IV – труднощів важкого ступеня проявів, V – труднощі найтяжчого ступеня проявів)

РОЗВИВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ (РОЗВИВАЮЧЕ НАВЧАННЯ)

спрямованість принципів, методів і прийомів навчання на досягнення найбільшої ефективності розвитку пізнавальних можливостей школярів: сприймання, мислення, пам'яті, уваги тощо. Спираючись на незавершені цикли психічного розвитку дитини, Р. н. формує мислительські здібності, самостійність школярів, інтерес до навчання, а також удосконалює різні форми сприймання. Методика Р. н. передбачає інтенсивну розумову роботу учнів шляхом організації проблемного навчання, запровадження системи пізнавальних завдань, озброєння їх прийомами пізнавальної діяльності

РОЗВИТОК

складне динамічне явище, яке спрямоване на збільшення фізичних та інтелектуальних сил особистості, що дозволяють формувати творчі здібності здобувача освіти, його активну громадянську позицію

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

процес формування особистості як соціальної якості індивіда в результаті його соціалізації і

виховання. Маючи природні анатомо-фізіологічні передумови до становлення особистості, дитина в процесі соціалізації вступає у взаємодію з навколишнім світом, оволодіваючи досягненнями людства. Оволодіння дійсністю у дитини реалізується в її діяльності за допомогою дорослих, тим самим процес виховання є провідним у розвитку її особистості. Розвиток особистості відбувається в діяльності, яка керується системою мотивів, притаманних даній особистості

РОЗУМОВА ВІДСТАЛІСТЬ

стан затриманого або неповного розвитку психіки, який, передусім, характеризується порушенням здібностей, які проявляються в період дозрівання і забезпечують загальний рівень інтелектуальності (когнітивних, умовних, моторних та соціальних здібностей)

РОЗУМІННЯ

мисленнєвий процес, спрямований на виявлення (з'ясування) істотних рис, властивостей і зв'язків предметів, явищ і подій дійсності

РОЗУМНЕ ПРИСТОСУВАННЯ

запровадження, якщо це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій з метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на освіту нарівні з іншими особами

С

САМОВИХОВАННЯ

систематична й свідома діяльність людини, спрямована на вироблення в

САМООСВІТА	<p>собі бажаних фізичних, розумових, моральних, естетичних якостей, позитивних рис волі й характеру, усунення негативних звичок</p> <p>здобуття знань самостійно, поза освітнім закладом переважно без допомоги педагога</p>
САМОРЕАЛІЗАЦІЯ	<p>одна з основних цінностей життєдіяльності кожної людини, що відображає її прагнення повністю виявити свої здібності, потенціал та реалізувати їх у житті у процесі власної діяльності</p>
САМОРОЗВИТОК	<p>розумовий або фізичний розвиток людини, якого вона досягає самостійним заняттям, вправами; розвиток кого-, чого-небудь власними силами, без впливу, сприяння яких-небудь зовнішніх сил; те саме, що саморух</p>
САМОСТІЙНА РОБОТА УЧНІВ	<p>НАВЧАЛЬНА</p> <p>різноманітні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності школярів, яка здійснюється ними на навчальних заняттях або дома за завданнями вчителя, під його керівництвом, однак без його безпосередньої участі</p>
СВІТОГЛЯД	<p>система узагальнених знань про світ загалом , про місце в ньому людини, про її ставлення до світу. С . виступає як духовно практичне явище і є сплавом знань, поведінкових установок, цінностей та переконань. С. може бути повсякденно практичним і теоретичним, повсякденним і науковим, індивідуальним і суспільним. До основних історичних типів світогляду відносять: міфологічний, релігійний,</p>

СВОБОДА ОСОБИСТОСТІ	<p>філософський. С. має дві сторони: світовідчуття (психоемоційна основа світогляду) і світорозуміння (інтелектуальна основа). С. складна, напружена, суперечлива єдність світорозуміння і світовідчуття, знань і цінностей, інтелекту та емоцій, розумного обґрунтування і віри, переконань і сумнівів, суспільно значущого та особистісного, традиційного й творчого мислення розумний компроміс між індивідуалізацією та соціалізацією особистості, між її бажаннями, потребами та реальними можливостями, існуючими умовами. Результатом цього є творче самовизначення особистості</p>
СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ	<p>розвиток її відчуттів і сприймання, формування уявлення про властивості предметів (форму, колір, смак, розташування в просторі тощо)</p>
СЕРЕДНЯ ОСВІТА	<p>сукупність знань, умінь та навичок, необхідних для участі в суспільно корисній праці незалежно від майбутньої професії та для одержання спеціальної освіти</p>
СЕРЕДНЯ СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА	<p>сукупність знань, умінь та навичок, необхідних для роботи спеціаліста середньої ланки в різних галузях народного господарства; одна з форм професійної освіти</p>
СИМПТОМ	<p>(<i>гр., збіг обставин, ознака</i>) – характерний вияв або ознака якогонебудь захворювання; прикмета</p>
СИНДРОМ ДАУНА	<p>хромосомне захворювання, яке впливає на порушення розвитку інтелектуальної сфери, спостерігаються дефекти зору, слуху,</p>

СИРОТА

мовлення, опорно рухового апарату. Для зовнішнього вигляду всіх хворих характерні однакові ознаки обличчя (маленькі очі, широка масивна шия) дитина, яка не досягла повноліття і росте без одного чи обох батьків (відповідно напів або повна сирота)

СИТУАЦІЯ УСПІХУ

суб'єктивний психічний стан задоволення наслідком фізичного або морального напруження виконавця справи, творця явища

СИСТЕМАТИЧНІСТЬ

І ПОСЛІДОВНІСТЬ у навчанні

один з дидактичних принципів. Систематичність у навчанні передбачає засвоєння знань, умінь, навичок у певному логічному зв'язку, коли провідне значення мають істотні риси об'єкта вивчення і коли воно, взяте в сукупності, становить собою цілісне утворення, систему. Поняття послідовності в навчанні вказує на необхідність такого вивчення навчального матеріалу, коли наступне спирається на попереднє і в свою чергу логічно визначає подальший щабель у пізнавальній роботі

СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ

одна з форм виховання дітей, що поєднує цілеспрямовані педагогічні дії батьків з повсякденним впливом сімейного побуту. Головне завдання С. в. – підготовка дітей до життя в існуючих соціальних умовах, набуття ними знань, умінь і навичок, необхідних для нормального формування особистості в умовах родини

**СІМЕЙНА (ДОМАШНЯ) ФОРМА
ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ**

спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або

неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки. Оцінювання результатів навчання та присудження освітніх кваліфікацій здійснюються відповідно до законодавства

СМИСЛ (СЕНС) ЖИТТЯ

морально світоглядне уявлення людини, за яким вона зіставляє себе та свої вчинки з найвищими цінностями, ідеалом, виправдовується перед собою та іншими

СОЦІАЛІЗАЦІЯ

комплексний процес та результат засвоєння й активного відтворення людиною соціально культурного досвіду (знань цінностей, норм моралі традицій тощо) на основі її діяльності, спілкування і відносин, обов'язковий чинник розвитку особистості. Виступає одним з основоположних соціальних процесів, що забезпечує повноправне існування людини в середині суспільства. Соціалізація є двостороннім процесом, оскільки відбувається не лише збагачення соціальним досвідом, а й реалізація людиною соціальних зв'язків. Її сутність зводиться до поєднання в процесі соціалізації особи адаптації та відокремлення, тобто збереження суб'єктності людини в умовах певного суспільства

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДИТИНИ

процес її залучення до соціального життя, який полягає в засвоєнні системи знань, цінностей, норм, установок, зразків поведінки, притаманних цьому суспільству

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА

система заходів, спрямованих на

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДЕЗАДАПТАЦІЯ

повернення особи до активного життя та праці, відновлення соціального статусу й формування в особи якостей, установок щодо пристосування до умов нормальної життєдіяльності шляхом правового та матеріального захисту її існування, підготовки до самообслуговування з формуванням здатності до пересування, спілкування, повсякденних життєвих потреб тощо (*фр des префікс, що означає знищення, видалення, і з лат. adaptatio пристосовувати*) – порушення процесу активного пристосування індивіда до умов соціального середовища засобами взаємодії і спілкування за хибного або недостатньо розвиненого уявлення людини про себе та свої соціальні зв'язки й міжособистісні контакти. Виявляється у різних формах девіантної поведінки (алкоголізм, наркоманія, токсикоманія, суїцид) та неадекватних психологічних станів особистості (депресія, гіперактивність)

СПЕЦІАЛЬНА ШКОЛА

заклад загальної середньої освіти, що забезпечує здобуття певного рівня загальної середньої освіти особам з ООП, що зумовлені порушеннями розвитку

СПІВРОБІТНИЦТВО

цілеспрямована, узгоджена й цілісно значуща для суб'єктів спільна діяльність, що приводить до досягнення спільних цілей і результатів; один з головних способів саморозвитку й самореалізації дитини

система основних параметрів, що

СТАНДАРТ ОСВІТИ

приймаються за державну норму освіченості, яка відображає соціальний ідеал і враховує можливості реальної особистості й системи освіти по досягненню цього ідеалу

СТЕЙКГОЛДЕР

(англ. *stakeholders*) 1) зацікавлена сторона, зацікавлена особа, причетна до освіти; 2) фізична та юридична особа, яка має легітимний інтерес у діяльності організації, тобто певною мірою залежить від неї або може впливати на її діяльність

СТИГМАТИЗАЦІЯ

негативне виокремлення людини або групи людей за якоюсь ознакою, з відповідним набором соціальних негативних реакцій на цю людину або групу людей. При цьому певні характеристики не беруться до уваги

СУБВЕНЦІЯ

(лат. *subvenio* приходжу на допомогу) форма грошової допомоги місцевим бюджетам з державного бюджету, яка призначена для конкретно визначеної мети. С. є дотацією місцевим бюджетам з державного бюджету

СУБ'ЄКТ

активна, цілісна, вільна, цілеспрямована та свідома особистість, що виступає ініціатором, учасником та організатором соціальних відносин та різних форм діяльності

СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНІ ВІДНОСИНИ

міжособистісна педагогічна взаємодія, що реалізує базову потребу дитини в залученні її до соціуму і культури суспільства на основі рівноправного партнерства з учителем, характеризує готовність суб'єктів виховання до взаєморозуміння і взаємоповаги в

СУГЕСТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ

процесі спілкування і діяльності (*лат. suggestio, від suggero - навчаю, навіую*) - навчання на основі емоційного навіювання в стані неспанья, що спричиняє надзапам'ятовування. Передбачає комплексне використання всіх вербальних і невербальних, зовнішніх і внутрішніх засобів сугестії (навіювання)

ТАЛАНТ

Т

(*грец. — терези*) – якісно вищий рівень здібностей особистості. Передумовою розвитку Т. є задатки людини, які можуть перетворюватися на реальність при наявності сприятливих соціальних факторів. Т. – це поєднання різного ступеня генетично мовленої обдарованості з працею

ТАХІЛАЛІЯ

форма порушення усного мовлення, що виражається в патологічно швидкому темпі мовлення, яке не супроводжується дефектами фонетичного, лексичного й граматичного ладу. При Т. хворий вимовляє близько 20-30 звуків на секунду, що приблизно у два рази перевищує нормальний темп мовлення. Найчастіше Т. супроводжується повторенням (пропуском) складів

ТВОРЧИСТЬ

продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення

ТЕМП НАВЧАННЯ

ступінь швидкості, з якою

ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА

розвивається навчальний процес, виконується програма і засвоюється учнями навчальний матеріал жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. Основними її ознаками є: спільна територія існування, наявність спільних інтересів місцевого значення, соціальна взаємодія членів громади щодо їх забезпечення, психологічна самоідентифікація кожного члена з громадою, спільна комунальна власність, сплата членами громади комунальних податків

ТЕРИТОРІАЛЬНА ДОСТУПНІСТЬ

сукупність умов, що сприяють забезпеченню права дитини на здобуття якісної повної загальної середньої освіти за кошти державного та місцевого бюджетів у найбільш доступному і наближеному до її місця проживання закладі освіти

ТЕХНОЛОГІЧНЕ НАВЧАННЯ

тип освітніх теорій і систем, орієнтованих на формування вузько предметних функціональних умінь і навичок у кожного здобувача освіти, необхідних для успішної діяльності (функціональна грамотність)

ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ

певний порядок, логічність і послідовність викладу змісту навчання відповідно до поставленої мети, повна алгоритмізація спільної діяльності педагога та здобувачів освіти у процесі навчання,

ТИПОВА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

узгодженість їхніх дій та взаємовідносин

документ, що містить комплекс освітніх компонентів, які забезпечують досягнення учнями результатів навчання, визначених державним стандартом (стандартом спеціалізованої освіти) для відповідного рівня повної загальної середньої освіти, що затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (для закладів спеціалізованої освіти – центральними органами виконавчої влади, до сфери управління яких належать відповідні заклади спеціалізованої освіти)

ТОЛЕРАНТНІСТЬ

прийняття і правильне розуміння багатоманітності культур нашого світу, форм самовияву і способів виявлення людської індивідуальності

ТЮТОРСТВО

(неофіційний термін) – це індивідуальний супровід дитини, підтримка та менторство, видима та невидима допомога учню з ООП, співпраця з батьками

УМІННЯ

У

здатність належно виконувати певні дії, заснована на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок. У. передбачає використання раніше набутого досвіду, певних знань; без останніх немає У.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН У СФЕРІ ОСВІТИ

дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма

УРОК	<p>особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну</p> <p>основна організаційна форма навчально-виховної роботи в школі. Проводиться з постійним складом учнів, у межах точно встановленого часу, за сталим розкладом й чітко визначеним змістом навчання</p>
УСПІШНІСТЬ	<p>характеристика ступеня повноти, глибини, усвідомлення й міцності знань, умінь і навичок, засвоєних учнями відповідно до вимог навчальної програми. Виражається в оціночних балах</p>
УЧАСНИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	<p>здобувачі освіти; педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники; батьки здобувачів освіти; фізичні особи, які провадять освітню діяльність; інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти</p>
УЧНІВСЬКИЙ КОЛЕКТИВ	<p>група учнів, об'єднана загальною соціально значимою метою, діяльністю, організацією цієї діяльності, має органи самоуправління, відрізняється морально-психологічною єдністю, поєднанням особистих і колективних інтересів, динамізмом життєдіяльності</p>
УЧИТЕЛЬ-ЛОГОПЕД	<p>педагогічний працівник, який займається корекцією мовленнєвого розвитку: вимова звуків, фонетико-фонематичне сприймання, ритм і темп мовлення, голос, порушення писемного та усного мовлення. Вчитель-логопед проводить</p>

**УЧИТЕЛЬ-РЕАБІЛІТОЛОГ
(ДЕФЕКТОЛОГ)**

логопедичні заняття за рекомендаціями інклюзивно-ресурсного центру педагогічний працівник, який проводить заняття з учнями, які мають

**УЧИТЕЛЬ-СУРДОПЕДАГОГ
(ДЕФЕКТОЛОГ)**

опорно-рухові порушення. Заняття проводяться за рекомендаціями інклюзивно-ресурсного центру педагогічний працівник, який проводить заняття з формування вимови та з розвитку слухового сприймання, які направлені на формування усного мовлення дітей з порушенням слуху: його сприймання, диференціацію та відтворення.

УЧИТЕЛЬ-ТИФЛОПЕДАГОГ

Вчитель-сурдопедагог проводить корекційні заняття за рекомендаціями інклюзивно-ресурсного центру педагогічний працівник, який працює з учнями з порушеннями зору, навчає як отримувати інформацію про навколишній світ, читати (шрифтом Брайля), прищеплює навички самообслуговування, вміння орієнтуватися у просторі. Вчитель-тифлопедагог проводить корекційні заняття за рекомендаціями інклюзивно-ресурсного центру

ФАНДРЕЙЗИНГ

Ф

(англ. *fundraising* – збір коштів) – процес залучення грошових коштів та інших ресурсів (людських, матеріальних, інформаційних тощо), які організація не може забезпечити самостійно та які є необхідними для реалізації певного проєкту або своєї

ФАСИЛІТАЦІЯ

діяльності загалом
(англ. *facilitation* – *допомога, полегшувати, сприяння*) – організація процесу колективного розв'язання проблем у групі, який керується фасилітатором (ведучим, керівником). Ф. це одночасно процес та сукупність навичок, які дозволяють ефективно організовувати обговорення складної проблеми без утрат часу та за короткий термін виконати всі заплановані дії з максимальним залученням учасників процесу. Ф. відрізняється від простого управління тим, що вона не має директивного характеру. Якщо за традиційних форм управління суб'єкт змушує учасників групи виконувати власні інструкції та розпорядження, то за Ф. суб'єкт має поєднувати в собі ознаки керівника, лідера та учасника процесу

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

застосування з лікувальною і профілактичною метою фізичних вправ і природних факторів у комплексному процесі відновлення здоров'я, фізичного стану та працездатності

ФІЗИЧНО-ОЗДОРОВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

виховання психічного, соціального, духовного здоров'я, що дозволяє вдосконалювати фізичний стан формувати навички здорового способу життя

ФОРМА НАВЧАННЯ

ОРГАНІЗАЦІЇ

спосіб організації навчальної діяльності, який регулюється певним, наперед визначеним розпорядком; зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя та учнів, що здійснюється у визначеному порядку і в певному режимі

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, що дає змогу вчителям визначати потреби учнів, адаптуючи до них процес навчання

ФОТОТЕРАПІЯ

(від гр. *φῶς* – світло і *θεραπεία*) – застосування з лікувальною і профілактичною метою інфрачервоного, світлового (видимого) та ультрафіолетового проміння; світлолікування

Х

ХАРАКТЕР

(від грец. – *χαρακτήρ*, ознака, риса, особливість) – сукупність відносно сталих індивідуальних психічних рис людини, що виявляються в її поведінці й діяльності, ставленні до суспільства, колективу, самої себе

ХВОРОБА

(лат. *morbus* – хвороба, захворювання) – захворювання окремої людини, поняття про хворобу, як нозологічну одиницю та узагальнене поняття про Х. як біологічне і соціальне явище

Ц

ЦИКЛ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

складова рівня повної загальної середньої освіти, що враховує спільні вікові особливості розвитку учнів в організації їх навчальної діяльності (освітнього процесу) та під час формування змісту освіти

ЦИФРОВА ОСВІТА

об'єднання різних компонентів і найсучасніших технологій завдяки використанню цифрових платформ, впровадженню нових інформаційних та освітніх технологій, застосуванню

ЦИФРОВІЗАЦІЯ

прогресивних форм організації освітнього процесу та активних методів навчання, а також сучасних навчально-методичних матеріалів насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ

вибіркова, відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості, зорієнтована на певний аспект соціальних цінностей

ЦІННОСТІ

опосередковані культурою еталони бажаного і належного ставлення особистості до об'єктів матеріальної і духовної діяльності людей, до природи і суспільства; характеризують соціально і особистісно значущі смисли життя людей

ЧЕСНІСТЬ

Ч

моральна якість особистості, яка виражається у вірності обов'язкові і своїм переконанням, в умінні добросовісно ставитися до дорученої справи

ШКАЛА ОЦІНОК

Ш

методичний прийом, який дає можливість розділяти сукупність об'єктів, що вивчаються, за ступенем вираження спільної для них властивості. Такий поділ ґрунтується

ШКІЛЬНА ОЦІНКА

на суб'єктивних оцінках даної властивості, усереднених по групі експертів

визначення й вираження в умовних знаках – балах, а також в оцінювальних судженнях учителя ступеня засвоєння учнями знань, умінь та навичок відповідно до вимог шкільних програм, рівня старанності і стану дисципліни. Оцінювання здійснюється у процесі повсякденного вивчення вчителем результатів навчальної роботи учнів на уроках і дома, а також за результатами спеціальної перевірки знань, умінь і навичок: усної, письмової, графічної та практичної

ШКІЛЬНИЙ КЛАС

1) постійна (у межах навчального року) група учнів, які працюють за єдиною навчальною програмою; 2) в навчальному плані – річний курс навчання із зазначенням навчальних предметів і розподілом часу на вивчення кожного з них; 3) навчальне приміщення в школі, обладнане спеціальними меблями, яке відповідає встановленим санітарно-гігієнічним вимогам

ШКОЛА

(від грец. — дозвілля, заняття під час дозвілля; місце навчання) – 1) навчально-виховний заклад; 2) система освіти, сукупність закладів для навчання; 3) набутий досвід; 4) напрям у науці, літературі, мистецтві, суспільно-політичній думці, побудований на основі принципів, спільних поглядів, традицій тощо

Я

ЯКІСТЬ ЗНАНЬ

характеристика результатів засвоєння знань за ознаками повноти, глибини, узагальненості, які виявляються у процесі багатоаспектного аналізу

ЯКІСТЬ ОСВІТИ

відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг; рівень знань і вмінь розумового, морального і фізичного розвитку тих, хто навчається, на певному етапі відповідно до поставлених цілей

ЯКІСТЬ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної повної загальної середньої освіти на кожному рівні та відповідає вимогам, встановленим законодавством

ЯКІСТЬ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

відповідність результатів навчання, здобутих учнем на відповідних рівнях повної загальної середньої освіти, державним стандартам

ЯКІСТЬ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

інтегральна характеристика функціонування системи, що відображає ступінь відповідності досягнутих освітніх результатів нормативним вимогам, соціальним і особистісним очікуванням

«Я-КОНЦЕПЦІЯ»

відносно стійка, в більшій чи меншій мірі усвідомлена система уявлень індивіда про самого себе, яка переживається ним як неповторна, на основі якої він будує свою взаємодію з іншими людьми і ставиться до себе. «Я-к.» – цілісний, хоча й не позбавлений внутрішніх протиріч,

ЯКОСТІ ЗНАНЬ

образ власного Я, що виступає як установка по відношенню до самого себе і який включає компоненти: когнітивний – образ своїх якостей, здібностей, зовнішності, соціальної значущості тощо (самосвідомості); емоційний – самоповага, самоприниження тощо; оцінково-вольовий – прагнення підвищити самооцінку, завоювати повагу тощо співвіднесення видів знань (закони, теорії, прикладні, методологічні, оцінювальні знання) з елементами змісту освіти й тим самим з рівнями засвоєння

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

	Стор.		Стор.
АБАЗІЯ	3	АЛАЛІЯ	6
АБЕРАЦІЯ	3	АЛГОРИТМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ	6
АБІЛІТАЦІЯ	3	АЛЬТЕРНАТИВНЕ НАВЧАННЯ	6
АВІТАМІНОЗ	3	АНАЛІЗ І СИНТЕЗ В НАВЧАННІ	6
АВТОРСЬКІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ	3	АНАЛІЗ УРОКУ	6
АГНОЗІЯ	4	АНОМАЛЬНІ ДІТИ	7
АДАПТАЦІЯ	4	АРТИКУЛЯЦІЙНА ГІМНАСТИКА	7
АДАПТАЦІЯ	4	АРТ-ТЕРАПІЯ	8
АДАПТАЦІЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА	4	АРХІТЕКТУРНО ДОСТУПНА ШКОЛА	8
АДАПТАЦІЯ/МОДИФІКАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ	4	АСИНХРОННЕ НАВЧАННЯ	8
АДИНАМІЯ	5	АСИСТЕНТ ВЧИТЕЛЯ	8
АКТИВІЗАЦІЯ	5	АСИСТЕНТ ДИТИНИ	8
АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	5	АСОЦІЙОВАНІ ШКОЛИ ЮНЕСКО	9
АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ	5	АУДІОВІЗУАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ	9
АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ	5	АУТИЗМ	9
АКТИВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ	5	АУТОГЕННЕ ТРЕНУВАННЯ	9
		АФЕКТИ	10

Б

БАЗОВА ОСВІТА	10	БІФУРКАЦІЯ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ	12
БАЗОВИЙ НАВЧАЛЬНИЙ	10	БЛІЦ-ІНТЕРВ'Ю	12

ПЛАН			
БАЛ	10	БЛІЦ-ТУРНІР	12
БАТЬКІВСЬКИЙ КОМІТЕТ ШКОЛИ	11	БРАДИЛАЛІЯ	12
БЕЗБАР'ЄРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	11	«БРЕЙН-РИНГ»	13
БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ	11	«БРЕЙН-СТОРМІНГ» (МОЗКОВИЙ ШТУРМ)	13
БЕЗПРИТУЛЬНІ ДІТИ	11	БУДИНОК ДИТИНИ	13
БЕНЕФІЦІАР	12	БУЛІНГ	13
		BLENDED LEARNING	13

В

ВАЖКОВИХОВУВАНА ДИТИНА	14	ВІДКРИТІСТЬ ОСВІТИ	17
ВАЛЕОЛОГІЯ	14	ВІДНОВЛЮВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ	17
ВАЛЬДОРФСЬКА ПЕДАГОГІКА	14	ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БАТЬКІВ	17
ВАРІАТИВНИЙ КОМПОНЕНТ В ОСВІТІ	14	ВІДХИЛЕННЯ В ПОВЕДІНЦІ	17
ВЕБ-ЗАНЯТТЯ	14	ВІЗУАЛІЗАЦІЯ	17
ВЕБ-КВЕСТ <i>у педагогіці</i>	15	ВІКОВА КРИЗА	18
ВЕРБАЛЬНИЙ	15	ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ	18
ВЗАЄМОДІЯ	15	ВІЛЬНА ОСВІТА	18
ВЗАЄМОКОНТРОЛЬ	15	ВІЛЬНЕ («ВІДКРИТЕ») НАВЧАННЯ	
ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ	15	ВІРТУАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ	19
ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ	15	ВНУТРІШНІЙ ПРОСТІР ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	19
ВИКЛАДАННЯ	15	ВОЛОНТЕРСТВО, АБО ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ	19

ВИХОВАННЯ	16	ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ	19
ВИХОВАТЕЛЬ	16	ВІДКРИТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА	19

Г

ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК	20	ГОТОВНІСТЬ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ	21
ГЕН	20	ГРА	21
ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ	20	ГРУПА РИЗИКУ	22
ГІПЕРСТЕЗІЯ	20	ГРУПОВА НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ	22
ГІПЕРТИМІЯ	20	ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ	22
ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ	20	ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ	22
ГНУЧКІСТЬ ДИЗАЙНУ	20	ГУМАНІСТИЧНА ОСВІТА	22
ГНУЧКІСТЬ ОСВІТИ	21	ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ОСВІТИ	22
ГНУЧКІСТЬ РОЗУМУ	21	ГУМАНІСТИЧНА ПЕДАГОГІКА	23

Д

ДЕБІЛЬНІСТЬ	23	ДИСФОРІЯ	30
ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА	23	ДИСФУНКЦІЯ	30
ДЕГРАДАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ	24	ДИТИНА-БІЖЕНЕЦЬ	31
ДЕДУКТИВНИЙ СПОСІБ ПІЗНАННЯ	24	ДИТИНА З ІНВАЛІДНІСТЮ	31
ДЕІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ	24	ДИТИНОЦЕНТРИЗМ	31
ДЕЛІНКВЕНТ	25	ДИТЯЧА БЕЗДОГЛЯДНІСТЬ	31

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ	25	ДИТЯЧИЙ БУДИНОК СІМЕЙНОГО ТИПУ	32
ДЕМОРАЛІЗОВАНІСТЬ, ДЕМОРАЛІЗАЦІЯ	25	ДИТЯЧИЙ ЦЕРЕБРАЛЬНИЙ ПАРАЛІЧ	32
ДЕОНТОЛОГІЯ	25	ДИФЕРЕНЦІЙОВАНЕ НАВЧАННЯ	32
ДЕПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ	26	ДІАГНОЗ	32
ДЕПРЕСІЯ	26	ДІАЛОГ У НАВЧАННІ	33
ДЕПРИВАЦІЯ	26	ДІТИ-ВИХОВАНЦІ	33
ДЕРЖАВНІ СТАНДАРТИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	26	ДІТИ ВУЛИЦІ	33
ДЕФЕКТ	27	ДІТИ-ІНДИГО	34
ДЕФЕКТОЛОГ	27	ДІТИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ІНІЦІАТИВОЮ	34
ДЕФЕКТОЛОГІЧНА ОСВІТА	27	ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ	34
ДИВЕРСИФІКАЦІЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ	27	ДІТИ З ОСОБЛИВОСТЯМИ (ПОРУШЕННЯМИ) ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ	34
ДИДАКТИКА	27	ДІТИ, ПОЗБАВЛЕНІ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ	34
ДИДАКТИЧНІ ІГРИ	27	ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД	35
ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ	27	ДІЯЛЬНІСТЬ	35
ДИДАКТИЧНА СИСТЕМА	28	ДОДАТКОВА ОСВІТА	35
ДИДАКТИЧНА ТВОРЧІСТЬ	28	ДОДАТКОВА ПІДТРИМКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	35
ДИЗАРТРИЯ	28	ДОМАШНЯ ОСВІТА	36
ДИСГАРМОНІЯ ОСОБИСТОСТІ	28	ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА	36

ДИСГРАФІЯ	29	ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ	36
ДИСКРИМІНАЦІЯ	29	ДОСТУПНІСТЬ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ (у широкому розумінні)	36
ДИСЛАЛІЯ	29	ДОСТУПНІСТЬ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	37
ДИСЛЕКСІЯ	29	ДОСТУПНІСТЬ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ	37
ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА	30	ДУХОВНІСТЬ	37
ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ	30	ДУХОВНИЙ СВІТ ОСОБИСТОСТІ	37
ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ	30	ДУХОВНІ ЦІННОСТІ	37
ДИСТИМІЯ	30		

Е

ЕВРИСТИКА	39	ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК	40
ЕДУКОЛОГІЯ	39	ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ	41
ЕД'ЮТЕЙНМЕНТ	39	ЕМПАТІЯ	41
ЕКСТЕРНАТ	39	ЕРГОТЕРАПІЯ	41
ЕЛЕКТИВНИЙ ПРИНЦИП	40	ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК	42
ЕЛЕКТРОННА СИСТЕМА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я (EHEALTH)	40	ЕТИЧНИЙ КОДЕКС УЧИТЕЛЯ	42
ЕЛЕКТРОННЕ НАВЧАННЯ (E-LEARNING)	40	ЕФЕКТИВНІСТЬ НАВЧАННЯ	42
ЕЛЕКТРОННИЙ ОСВІТНІЙ РЕСУРС	40		

Є

ЄВРОПЕЙСЬКА РАМКА КВАЛІФІКАЦІЙ ДЛЯ НАВЧАННЯ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ	42	ЄДИНА ДЕРЖАВНА ЕЛЕКТРОННА БАЗА З ПИТАНЬ ОСВІТИ	42
---	----	---	----

(EUROPEAN QUALIFICATIONS FRAMEWORK FOR LIFELONG LEARNING, EQF LLL)			
		ЄДИНІ ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ	42

Ж

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ НОВОВВЕДЕННЯ (ІННОВАЦІЙ)	43	ЖИТТЄТВОРЧІСТЬ	43
---	----	-----------------------	----

З

ЗАГАЛЬНА ОСВІТА	44	ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК	47
ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА	44	ЗДАТНІСТЬ	47
ЗАДАТКИ	44	ЗДИВУВАННЯ	47
ЗАДАЧА в навчанні	45	ЗДІБНОСТІ	47
ЗАЇКАННЯ	45	ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ	48
ЗАКЛАД ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	45	ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ	48
ЗАКЛАД ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	45	ЗДОРОВ'Я	49
ЗАРАЖЕННЯ	45	ЗМІСТ ОСВІТИ	49
ЗАСВОЄННЯ	46	ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ	49
ЗАСОБИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ	46	ЗНАННЯ	49
ЗАСОБИ НАВЧАННЯ	46	ЗОНА НАЙБЛИЖЧОГО РОЗВИТКУ	49
ЗАСОБИ НОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	46	ЗОСЕРЕДЖЕНІСТЬ	50
ЗАТРИМКА ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ	46		

I

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ	50	ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГА	55
ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ	50	ІННОВАЦІЙНА ОСВІТА	55
ІЗОТЕРАПІЯ	50	ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ	56
ІЛЮСТРАТИВНІСТЬ У НАВЧАННІ	50	ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ	56
ІМІДЖ ПЕДАГОГА	51	ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ	56
ІНВАЛІДНІСТЬ	51	ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ	56
ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ	52	ІННОВАЦІЙНЕ НАВЧАННЯ	56
ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ	52	ІННОВАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	56
ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ	52	ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГА	57
ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАННЯ	52	ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ПРОЦЕСИ	57
ІНДИВІДУАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН	52	ІНТЕГРАЦІЯ	57
ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ	52	ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ	57
ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ	52	ІНТЕЛЕКТ	57
ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД	53	ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	57
ІНДУКЦІЯ	53	ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ	58
ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА	53	ІНТЕРАКТИВНІ НАВЧАЛЬНІ	58

		ТЕХНОЛОГІЇ	
ІНКЛЮЗИВНЕ ВИХОВАННЯ	53	ІНТЕРЕС	58
ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ	54	ІНТЕРЕС У НАВЧАННІ	58
ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ	54	ІНТЕРІОРИЗАЦІЯ	59
ІНКЛЮЗИВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД	54	ІНТЕРНАТ	59
ІНКЛЮЗИВНІ АБО СПЕЦІАЛЬНІ КЛАСИ	54	ІНФАНТИЛІЗМ	59
ІНКЛЮЗІЯ	55	ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ	59
ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ	55	ІНФОРМАЦІЙНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ	59
ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР	55	ІНФОРМАЦІЙНЕ НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	59

К

КАЗКОТЕРАПІЯ	60	КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА	65
КАНІСТЕРАПІЯ	61	КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ НАВЧАННЯ	65
КВАЛІФІКАЦІЯ	61	КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ	65
КВЕСТ	61	КОМУНІКАТИВНЕ НАВЧАННЯ	65
КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЯ	61	КОМУНІКАЦІЯ	65
КІНЕЗІТЕРАПІЯ	62	КОНСУЛЬТАЦІЯ	66
КІФОЗ	62	КОНТЕКСТНЕ НАВЧАННЯ	66
КЛАСНИЙ КЕРІВНИК	62	КОНФЛІКТ	66
КЛАСИ ВИРІВНЮВАННЯ	62	КОНЦЕПТУАЛЬНІСТЬ	66
КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ	63	КОНЦЕПЦІЯ	66
КОГНІТИВНІ ЕМОЦІЇ	63	КООПЕРАТИВНЕ НАВЧАННЯ	66
КОЛАБОРАТИВНЕ	63	КООРДИНАТОР	66

НАВЧАННЯ			
КОЛЕКТИВНА ФОРМА РОБОТИ	63	КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВІ ПОСЛУГИ (ДОПОМОГА)	66
КОМАНДА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ	63	КОРЕКЦІЯ	67
КОМПЕНСУЮЧЕ НАВЧАННЯ	64	КОУЧИНГ	67
КОМПЕТЕНТІСНА ОСВІТА	64	КРЕАТИВНІСТЬ	67
КОМПЕТЕНТНІСТЬ	64	КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ	67
КОМПЕТЕНЦІЯ	64	КРУГОЗІР УЧНІВ	68
КОМПЛЕКСНА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА	65	КУЛЬТУРА ПОВЕДІНКИ	68

Л

ЛАБІЛЬНІСТЬ	68	ЛОГОРИТМИКА	68
ЛІДЕР	68	ЛОРДОЗ	69
ЛІКУВАЛЬНА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА (ЛФК)	68	ЛЮДИНА З ІНВАЛІДНІСТЮ	69
ЛОГОПЕД	68		

М

МЕДИКО-ПЕДАГОГІЧНА КОМІСІЯ	69	МНЕМОТЕХНІКА (МНЕМОНІКА)	73
МЕДИЧНА ДОПОМОГА	70	МІЖНАРОДНА КЛАСИФІКАЦІЯ ХВОРОБ, 10 ВЕРСІЯ (МКХ 10)	73
МЕДІА-ОСВІТА	70	MOBILE LEARNING (M-LEARNING)	74
МЕДІАЦІЯ	70	МОБІЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА	74
МЕЙНСТРИМІНГ	70	МОДЕРАЦІЯ	74
МЕНЕДЖЕР ОСВІТИ	70	МОДЕРНІЗАЦІЯ	74

		ОСВІТИ	
МЕРЕЖЕВІ ТЕХНОЛОГІЇ	70	МОДИФІКАЦІЯ	74
МЕТА (ЦІЛЬ) НАВЧАННЯ	71	МОДИФІКАЦІЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА	74
МЕТОД	71	МОДУЛЬНА СИСТЕМА НАВЧАННЯ	74
МЕТОД ІНКЛЮЗИВНОГО ВИХОВАННЯ	71	МОДУЛЬНО- РЕЙТИНГОВА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ	75
МЕТОД НАВЧАННЯ	71	МОЛОДШИЙ ШКІЛЬНИЙ ВІК	75
МЕТОД ПОРТФОЛІО	72	МОНІТОРИНГ В ОСВІТІ	75
МЕТОД ПРЕЗЕНТАЦІЇ	72	МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ	75
МЕТОД ПРОЕКТІВ	72	МОТИВАЦІЯ	75
МЕТОДИКА	72	МОТИВ НАВЧАННЯ	75
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ	72	МУЛЬТИКУЛЬТУРНА ОСВІТА	76
МЕТОДИКА РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ	72	МУЛЬТИМЕДІЙНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ	76
МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ	73	МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ	76
МІКРОТЕХНОЛОГІЇ	73		

Н

НАВИЧКИ	76	НАВЧАЛЬНО- РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЦЕНТР	79
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА	77	НАВЧАННЯ	79
НАВЧАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	77	НАГЛЯДОВА (ІНКЛЮЗИВНА) РАДА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	79
НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН	77	НАОЧНІСТЬ У	80

		НАВЧАННІ	
НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ	77	НАСТАВНИЦТВО	79
НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ	78	НАСТУПНІСТЬ у навчанні	79
НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС	78	НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ	79
НАВЧАЛЬНИЙ РІК	78	НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА	81
НАВЧАЛЬНІ ЗАВДАННЯ	79	НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ	81

О

ОБДАРОВАНІ ДІТИ	81	ОСВІТНІ ТРУДНОЩІ	86
ОБДАРОВАНІСТЬ	82	ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ	86
ОБМЕЖЕНА МОЖЛИВІСТЬ	82	ОСВІТНЯ ДІАГНОСТИКА	86
ОБМЕЖЕННЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ	82	ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ	86
ОБРАЗНЕ МИСЛЕННЯ	82	ОСВІТНЯ ПРОГРАМА	86
ОЛІГОФРЕНІЯ	83	ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ	87
ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГ (ВЧИТЕЛЬ-ДЕФЕКТОЛОГ)	83	ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	87
ОНТОГЕНЕЗ	83	ОСОБА З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ	87
ОПОРНА ШКОЛА	83	ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД	87
ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ	83	ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНА ТЕХНОЛОГІЯ	88
ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ	83	ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНА ОСВІТА	88
ОПТИМІЗМ	84	ОСОБИСТІСНО	88

		ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ	
ОРГАНИ ЧУТТЯ	84	ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У РОБОТІ З УЧНЯМИ	88
ОСВІТА	84	ОСОБИСТІСТЬ	88
ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ	84	ОСОБЛИВІ ПОТРЕБИ	89
ОСВІТНІЙ МОНІТОРИНГ	84	ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я	89
ОСВІТНІЙ ОКРУГ	84	ОЦІНКА ПОТРЕБИ УЧНЯ В НАДАННІ ПІДТРИМКИ	90
ОСВІТНІЙ ОМБУДСМЕН	85	ОЦІННЕ СУДЖЕННЯ	90
ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	85	ОЦІНЮВАННЯ	90
ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС	85	ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	90
ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ	85	ОСВІТНІ ПОСЛУГИ	90

II

ПАРАДИГМА	90	ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ	98
ПАСИВНІСТЬ	90	ПОВЕДІНКА	99
ПАТРІОТИЗМ	91	ПОВНА ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА	99
ПАТРОНАЖ	91	ПОНЯТТЯ	99
ПЕДАГОГ	91	ПОРТФОЛІЙНЕ ОЦІНЮВАННЯ	99
ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА	91	ПОРТФОЛІО	99
ПЕДАГОГ-ФАСИЛІТАТОР	91	ПОРТФОЛІО УЧИТЕЛЯ	100
ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ	92	ПОСЛІДОВНІСТЬ НАВЧАННЯ	100
ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ	93	ПОЧАТКОВА ОСВІТА	100
ПЕДАГОГІЧНА ДІЯ	93	ПОЧАТКОВА ШКОЛА	100
ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ	93	ПОЧУТТЯ	

ПЕДАГОГІЧНА ЕМОЦІОКОРЕКЦІЯ	93	ПОЯСНЕННЯ	100
ПЕДАГОГІЧНА ІМПРОВІЗАЦІЯ	94	ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ	101
ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАЦІЯ	94	ПРАКТИЧНИЙ ПСИХОЛОГ	101
ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ	94	ПРЕВЕНТИВНА ДОПОМОГА	101
ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ	94	ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ	102
ПЕДАГОГІЧНА РЕФЛЕКСІЯ	94	ПРИЙОМ НАВЧАННЯ	102
ПЕДАГОГІЧНИЙ ТАКТ (ПЕДАГОГІЧНА ТАКТОВНІСТЬ)	95	ПРИЙОМНІ ДІТИ	102
ПЕДАГОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ	95	ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ	102
ПЕДАГОГІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ	95	ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА	102
ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ	96	ПРИНЦИП ПРИРОДОВІДПОВІДНОСТІ	102
ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД	96	ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ	102
ПЕДАГОГІЧНИЙ КОУЧИНГ	96	ПРОЕКТНЕ НАВЧАННЯ	103
ПЕДАГОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ	96	ПРОЄКТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ	103
ПЕДАГОГІЧНИЙ ПАТРОНАЖ	96	ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ	103
ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС	97	ПРОЦЕС НАВЧАННЯ	104
ПЕДАГОГІЧНИЙ СТИЛЬ	97	ПСИХОКОРЕКЦІЯ	104
ПЕДАГОГІЧНІ ЗДІБНОСТІ	97	ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ	104
ПЕДАГОГІЧНО ЗАНЕДБАНІ ДІТИ	97	ПСИХОЛОГО ПЕДАГОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ	104
ПЕРЕВІРКА ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ,	98	ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНИЙ	104

УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ		СУПРОВІД	
ПІДТРИМКА ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	В 104	ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ	105
ПІЗНАННЯ	104	ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНІ ПОСЛУГИ	105

Р

РЕАБІЛІТАЦІЙНІ ПОСЛУГИ	105	РЕФЛЕКСІЯ	107
РЕАБІЛІТАЦІЯ	105	РІВНІ ПІДТРИМКИ	107
РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	105	РОЗВИВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ (РОЗВИВАЮЧЕ НАВЧАННЯ)	108
РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	106	РОЗВИТОК	108
РЕЙТИНГ	106	РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ	108
РЕПРОДУКТИВНА ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ	106	РОЗУМОВА ВІДСТАЛІСТЬ	109
РЕПРОДУКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ	106	РОЗУМІННЯ	109
РЕСУРСНА КІМНАТА	107	РОЗУМНЕ ПРИСТОСУВАННЯ	109

С

САМОВИХОВАННЯ	109	СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ	
САМООСВІТА	110	СІМЕЙНА (ДОМАШНЯ) ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ	
САМОРЕАЛІЗАЦІЯ	110	СМИСЛ (СЕНС) ЖИТТЯ	113

САМОРОЗВИТОК	110	СОЦІАЛІЗАЦІЯ	
САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНА РОБОТА УЧНІВ	110	СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДИТИНИ	113
СВІТОГЛЯД	110	СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА	113
СВОБОДА ОСОБИСТОСТІ	111	СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНА ДЕЗАДАПТАЦІЯ	114
СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ	111	СПЕЦІАЛЬНА ШКОЛА	114
СЕРЕДНЯ ОСВІТА	111	СПІВРОБІТНИЦТВО	114
СЕРЕДНЯ СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА	111	СТАНДАРТ ОСВІТИ	114
СИМПТОМ	111	СТЕЙКГОЛДЕР	115
СИНДРОМ ДАУНА	111	СТИГМАТИЗАЦІЯ	115
СИРОТА	112	СУБВЕНЦІЯ	115
СИТУАЦІЯ УСПІХУ	112	СУБ'ЄКТ	115
СИСТЕМАТИЧНІСТЬ І ПОСЛІДОВНІСТЬ у навчанні	112	СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНІ ВІДНОСИНИ	115
		СУГЕСТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ	116

Т

ТАЛАНТ	116	ТЕХНОЛОГІЧНЕ НАВЧАННЯ	117
ТАХІЛАЛІЯ	116	ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ	117
ТВОРЧІСТЬ	116	ТИПОВА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА	118
ТЕМП НАВЧАННЯ	116	ТОЛЕРАНТНІСТЬ	118
ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА	117	ТБЮТОРСТВО	118
ТЕРИТОРІАЛЬНА ДОСТУПНІСТЬ	117		

У

УМІННЯ	118	УЧНІВСЬКИЙ КОЛЕКТИВ	119
УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН У СФЕРІ ОСВІТИ	118	УЧИТЕЛЬ-ЛОГОПЕД	119
УРОК	119	УЧИТЕЛЬ-РЕАБІЛОЛОГ (ДЕФЕКТОЛОГ)	120
УСПІШНІСТЬ	119	УЧИТЕЛЬ- СУРДОПЕДАГОГ (ДЕФЕКТОЛОГ)	120
УЧАСНИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	119	УЧИТЕЛЬ- ТИФЛОПЕДАГОГ	120

Ф

ФАНДРЕЙЗИНГ	120	ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ	121
ФАСИЛІТАЦІЯ	121	ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ	122
ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ	121	ФОТОТЕРАПІЯ	122
ФІЗИЧНО-ОЗДОРОВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ	121		

Х

ХАРАКТЕР	122	ХВОРОБА	122
-----------------	-----	----------------	-----

Ц

ЦИКЛ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	122	ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ	123
ЦИФРОВА ОСВІТА	122	ЦІННОСТІ	123
ЦИФРОВІЗАЦІЯ	123		

Ч

ЧЕСНІСТЬ	123		
-----------------	-----	--	--

Ш

ШКАЛА ОЦІНОК	123	ШКІЛЬНИЙ КЛАС	124
ШКІЛЬНА ОЦІНКА	124	ШКОЛА	124

Я

ЯКІСТЬ ЗНАНЬ	125	ЯКІСТЬ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	125
ЯКІСТЬ ОСВІТИ	125	ЯКІСТЬ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	125
ЯКІСТЬ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	125	«Я-КОНЦЕПЦІЯ»	125
		ЯКОСТІ ЗНАНЬ	126

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О., Ліннік О. О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. – 2-ге видання, перероб. і доп. — Київ, Державна служба якості освіти, 2021. 350 с. Режим доступу:
https://drive.google.com/file/d/1R2RfKTZ9FU6TbuTaoV_dp9Sa8XhiKwjH/view
2. Бондар В. І. Дидактика : підруч. для студ.вищ. пед.навч.закл. Київ : Либідь, 2005. 264 с.
3. Вакуленко В. М. Види інновацій в освіті та їх класифікація. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2010. 234 с.
4. Варіативність організаційних форм компетентісно орієнтованого навчання у початковій школі / О. Я. Савченко, Н. М. Бібік, А. Д. Цимбалару, В. О. Мартиненко та інші. Монографія. Київ: Педагогічна думка, 2016. 283 с. Режим доступу:
https://lib.iitta.gov.ua/709477/1/%D0%92%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC.pdf
5. Васильківський І. П., Сопівник Р. В. Формування емоційного інтелекту учнів середнього шкільного віку у процесі виховної роботи закладу середньої освіти: результати експерименту. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology.2019. NVII (85).Issue 208. С. 66–70.
6. Вашків О. П., Вашків Л. П. Використання модерації у сучасному навчальному процесі. Вища освіта України. 2008.№4. С. 117–122.
7. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. 4-те вид., стереотип. Київ : Академвидав, 2012. 616 с.
8. Гич Г. М. «Кліпове» мислення молоді: друг чи ворог навчання? Наукові

- праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія. : Педагогіка. 2016. Т. 269. Вип. 257. С. 38–42.
9. Глосарій. Он-лайн курс для вчителів початкових класів. Режим доступу: <https://edera.gitbook.io/glossary/organizaciya-klasu/rutyny>
 10. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
 11. Гуревич Р.С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник / за ред. Р. С. Гуревича. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
 12. Дацько О., Боченкова В., Якименко В. Шкільна медіація : посібник для шкільних служб медіації. Черкаси, 2019. 24 с.
 13. Державні стандарти. Режим доступу: <https://osvita.city/osvita/zagalna-seredna-osvita/derzavni-standarti>
 14. Дидактико-методичне забезпечення контролю та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу: монографія/ О. Я. Савченко та ін. Київ : Педагогічна думка, 2012. 192 с.
 15. Дубас О. П. Інформаційно-комунікаційний простір: поняття, сутність, структура. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26693/22-Dubas.pdf>
 16. Електронна система охорони здоров'я в Україні. Цифрова трансформація системи охорони здоров'я. Режим доступу: <https://ehealth.gov.ua/>
 17. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
 18. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ, 2016. 68 с.
 19. Інноватика в освіті: короткий термінологічний словник. Для студентів денної форми навчання спеціальності 013 «Початкова освіта» ОС «Молодший бакалавр» / укладач Г. В. Товканець. Мукачево: МДУ, 2021. 80 с.
 20. Інструктивно-методичні матеріали щодо контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2014_4_20
 21. Інноваційна діяльність вчителя: термінологічний словник / за заг. ред. О. І. Огієнко; уклад. О. І. Огієнко, Т. Г. Калюжна, Л. О. Мільто та ін. Київ, 2016. 120 с.

22. Карандаш М. М. Портфоліо як фактор професійного становлення молодого вчителя. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. 2012. № 8. С. 82–88.
23. Касьянова О.М. Термінологічний словник з теорії і методики вищої та післядипломної освіти. – Харків: ХМАПО, 2019. – 100с.
24. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
25. Костікова І.І. Електронна педагогіка : монографія / І.І. Костікова. Харків: Смугаста типографія, 2015. 160 с.
26. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Знання-Прес, 2008. 447 с.
27. Ліннік О. О. Майбутній учитель як суб'єкт педагогічної взаємодії: підготовка до співробітництва з молодшими школярами : монографія. Київ : Видавничий дім «Слово», 2014. 304 с.
28. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу : теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія. Київ : Богданова А. М., 2009. 404 с.
29. Мирошник О. Г. Педагогічна рефлексія як чинник вияву творчого потенціалу особистості вчителя. Естетика і етика педагогічної дії. 2011. Вип. 2. С. 47–57.
30. Міщенко О.А., Осова О.О. Театралізована діяльність на заняттях іноземних мов : методичний посібник / КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», Харків. 2017. 101 с.
31. МКХ-10-АМ. Міжнародна статистична класифікація хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я. Австралійська модифікація. 2017. Вид. 10. <https://kod.poltavalk.com.ua/mkxh-10-am>
32. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Педагогіка, 2003. 354 с.
33. Недискримінаційний підхід у навчанні / EducationalEra Студія онлайн освіти для вчителів. Режим доступу: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra-Studena+Inc+1/about>
34. Нова українська школа. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
35. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / Під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
36. Пономарьова Г. Ф. Виховання майбутнього педагога: теорія і практика: монографія. Харків : Ранок, 2014. 405 с.
37. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Режим доступу:

https://urst.com.ua/act/pro_osvitu

38. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. Режим доступу: https://urst.com.ua/act/pro_povnu_zagalnu_serednyu_osvitu
39. Психолог у НУШ: радісно та впевнено руш! Путівник психолога в Новій українській школі / заг. ред. Є. В. Афоніна, О. О. Заріцький, Н. В. Міщенко. Краматорськ : Витоки, 2018. 250 с.
40. Розвивальні технології навчання молодших школярів: навч. посібник /уклад.: О. М. Кондратюк, С. Є. Лупаренко, З. І. Шилкунова, І. М. Толмачова. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2011. 224 с.
41. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ. навч. закл. 2-ге вид. Київ : Грамота, 2013. 504 с.
42. Серпневі конференції – 2018. Дорожня карта «Становлення Нової української школи: перспективи розвитку»: метод.рек. щодо змісту і форм проведення / уклад. : О. В. Половенко, Л. М. Кірішко. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2018. 100 с.
43. Система контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи. Режим доступу: <http://mon.gov.ua>. (дата звернення: 05.02.2022).
44. Словник епохи коронавірусу: 20 термінів, які завжди нагадуватимуть про весну-2020. BBC News Україна. 2020. Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-52212810>
45. Словник іншомовних слів. / В. Лук'янюк. 2001–2021. Режим доступу: <https://www.jnsm.com.ua/sis/>
46. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії. Запоріжжя: Запорізький нац.ун-т, 2012. 70 с.
47. Фамілярська Л. Мобільність сучасного вчителя: теоретико-методологічний аспект. Педагогічний процес: теорія і практика (серія: Педагогіка). 2016. № 4 (55). С. 16–20.
48. Флегонтова Н. М. Словник-довідник термінів педагогічного маркетингу. АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ : Освіта України, 2008. 80 с.
49. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Вид. 2-ге, випр., допов. Львів: «Новийсвіт – 2000», 2019. 264 с.
50. Школа для кожного: посібник / упоряд. Байда Л. Ю. Київ, 2015. 60 с.
51. Якса Н. В. Основи педагогічних знань : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 358 с.
52. Helsi: офіційна сторінка. URL : <https://helsi.me/>

53. Gerd Brenner, Kira Brenner «Fundgrube Methoden I Für alle Fächer» 2005; S.101.
54. Global Advanced: Coursebook / Amanda Jeffries. Macmillan, 2013. 168 p.
55. Global Advanced: WorkBook with Key (+CD-ROM) / Robert Campbell, Julie Moore. Macmillan, 2014. 104 p.
56. Gudjons, H. (2000). Methodik zum Anfassen. Unterrichten jenseits von Routinen. Bad Heilbrunn. Gudjons, H. (1998). Didaktik zum Anfassen. Lehrer/in-Persönlichkeit und lebendiger Unterricht. Bad Heilbrunn.
57. Gugel, G. (2004). Methoden-Manual «Neues Lernen». Weinheim und Basel. Ipfling, H.J. (Hrsg.) (1991). Unterrichtsmethoden der Reformpädagogik. Anregungen für die Schule von heute. Bad Heilbrunn.
58. Hausteil H., H. Mair. Innovation Glossary. Oxford; N-York; Toronto; Sydney; Frankfurt, 1986. 224 p.
59. Hautke B. Das vorverständnis von Schülern im Unterricht. Express-Edition; Berlin; 1987. 123 S.
60. Osova O. Ways to Realize the Subject-Subject Interaction in the Process of Teaching Foreign Language Communication. *Journal of Advocacy, Research and Education*, 2017, Vol.4(1), Is. 3, pp. 32–37.
61. Osova O., Panchenko V. Modern Textbooks as Means of Innovative Technologies Realization in Foreign Language Teaching. *Journal of Advocacy, Research and Education*, 2016, Vol.(7), Is. 3, pp. 158–168.
62. Wilson T., Whitlock D. What are the Perceived Benefits of Participating in a Computer-Mediated Communication (CMC) Environment for Distance Learning Computer Science Students? *Computers Education*. 1998. Vol.30. № 3–4. P.259–269.
63. Woodward T. Models and Metaphors in Language Teacher Training. *Thomas Woodward*. Cambridge : Cambridge University Press, 1994. 248 p.
64. World Declaration on Higher Education for the Twenty-First Century : Vision and Action. 1998. URL : www.unesco.org/education/educprog/wche/declaration_eng.html

Довідкове видання

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК З ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

словник

Укладач О. Касьянова.

Формат 60x84 1/16. Папір офсет. Друк цифровий
Ум. друк. арк. 8,6. Тираж 100 прим. Зам 29-07.

Видавництво та друк
ФОП Іванченко І.С.

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, 61135
тел.: +38(050/093) 40-243-50

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготовників та розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 4388 від 15.08.2012 р.

www.monograf.com/ua